Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувлу 1923 шера дена ◆ ШИНАРА, 14 ИЮНЬ, 1983 ШУ. ◆ № 71 (8793). ◆ Мах 3 кап.

КПСС ЦК Политбюро

Аргӏаварча заседани КПСС ЦК Политбюро хьежар Финляндски Республика Президент Мауно Койвисто официальни визитагӀа Москве венача хана хинача советско-финляндски переговорий итогашка. Дика а хеташ белгалдаьккхар, цу визито СССР а Финляндена а юкъера доттагӀален, дикачу лулаллой гӀуллакхаш дӀахо кӀоргдаь хилар. Ярь переговораш къобал а дь, КПСС ЦК Политбюрос белгалдаьккхар, цар итогаш а переговораш еча хана кхолгаш ядаь документаш а СССР-ан Финляндски Республикаен юкъе леладу гӀуллакхаш массе оагӀорахьара дегӀаккхувлара лоархӀаме хилар, Европе машари кхерамзален чӀоагӀъяра цар пайдане дакъа юкъехьош хилар.

КПСС ЦК Политбюрос ладийгӀар КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова бовзаш болча США политически а общественни а деятелаща А. П. ГарриманагӀарца хиначу къамаьлах йолча информацега. КПСС ЦК Политбюрос бизза къоабалбу къамаьл дечу хана Ю. В. Андропова советско-американски гӀуллакхий бахь мах, хӀаьта машаре вӀаши цхьана дахара а Америка ВӀашагӀкхийттача Штаташца цхьатарра боньонаш йолаши вӀаши гӀойлен долаши гӀуллакхаш леладелга дегӀаккхувлара а никъ советски политика генеральни лостам болаш бус. Советски Союзал тӀема кийчо яра дакъе совле яккха гӀерташ а ше яхар дайта гӀерташ а США хӀанзарча администраце лелаеча политико цу гӀуллакха поикъарло ю. СССР а США а юкъе леладеча гӀуллакхашка мел даь политикий дар дӀадоадеш йола цу тайпара политика хӀанзарча хьалашка а тӀехьа тӀайоагӀача хана а тӀехьле йоалаш я.

КПСС ЦК Политбюрос дийцад къахьегама коллективаех а предприятешта, учрежденешта, организацешта доал деча цар лоархӀам ланхбарах а долча СССР Закона проект юкъара леламах дола доаш. Заседане белгалма даьккхара, цу лоархӀамегӀйолча законодательни акта проект собранешка къамаьлаш деча, кепаьоазон тӀа, радио а телевидене а гӀолла нарра йийцай къахьегамхошта. ВӀарча хьаййщача мехка хилай къахьегамхой I млн. 200 эзар собрани, цига дакъа лаьцад 110 млн. сагӀача саго. Закона проектах КПСС ЦК, СССР Министрий Совето, газетий а журналий а редакцешка дукха письмош ихад.

Из юкъара хьагойт социалистически демократи дегӀайоалаяра, пачхьалкхен плаваш толаме кхоачашъяр дукхьа граждаией производственни а социально - политически а хьенар айдари, мехка экономически обороннин низ чӀоагӀбара, халкъа хьал-торо дӀахо тоаяра Коммунистически партен Советски пачхьалкхенон еш йола йоакхо сайна Закова проект советски наха тӀаэцаш хилар. Къахьегамхой собранешка, хӀаьта шпитта граждананашa Закона проекта хьакъехьа ахийтача письмош тӀа дукха предложенеши замечанеши яьй, уж СССР Лакхехьарча Совета палатий законодательни предложеней комиссешка чӀоагӀ тӀа теркам тӀабахийта Iомаеш я.

КПСС ЦК Политбюрос белгалдаьккхар, законопроект кийчъаь йоакхача хана а, хӀаьта шпитта ерригача партийни, пачхьалкхени, общественни организацена центрех моттигашкей практически болх беча а къахьегамхой предложенешка чӀоагӀа теркам тӀабахийта хьежар, уж теркальяр геттара лоархӀаме долга. Общественносто из юкъара итогаш теркаме а эцаш, закона проект СССР Лакхехьарча Совета аргӀанарча сессе юкъа оттае лаьрхӀад.

КПСС ЦК Политбюрос могӀайр 1983—1990 шерашка йӀовхал лоаттара атомни станцеш хьалъяре а уж болх бе йолаллийтара а хьакъехьара СССР Министрий Совето кийчъаь предложенеш. Цу тайпара станцеш хьалъяро йиш хулийтаргъя йоаккхийча городашта йӀовхал лоаттаелга тоадара ядерни доагорах кьинарегӀа пайда эцийта, хӀаьта цох йӀаьххача ханна лаьрхӀа йола СССР Энергетически программа кхоачашъяра лоархӀаме дакъа юкъехьолгӀа хургда.

КПСС ЦК Политбюрос ладийгӀар Испане хьача мехкашкарча гӀуллакхий министра Ф. Моранаца шой хиначу къамаьлий итогех нов. А. А. Громыкос бача хоамага а СССР Лакхехьарча Совета делегаце Канаде яьча визита итогех нов. М. С. Горбачева бача хоамага а.

КПСС ЦК Политбюро заседане дийцар мехка халкъа боахам дегӀабоалабарах, партийни строительствах, Советски Союза арахьарча политиках дола кхыдола дешаш а.

ИТТАЗЛАГӀА ХЕРЖАЧА СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА БАРХӀЛАГӀА СЕССИ ХЬАЕЛЛАРА ХЬАКЪЕХЬА

ИттазлагӀа хержача СССР Лакхехьарча Совета бархӀлагӀа сесси хьаелларгъя 1983 шера 16 июне Кремле Союза Советен Къамий Советен къаьст-къаьстача заседанешка.

Союза Совета заседани хургъя Iуйрийна 10 сахьат даьлча Доккхача Кремлевски Двореце.

Къамий Совета заседани хургъя Iуйрийна 10 сахьат даьлча СССР Лакхехьарча Совета палатий заседаний залe.

(ТАСС).

Нохч-ГӀалгӀай АССР агропромышленни объединене

СИХА А ДИКА А ЧУЭЦА ЯЛАТ

Республика колхозашкеи совхозашкеи ялат дика вӀаштӀехьдаьккха чуэцара а доакъар кийчдара а дешагӀа хетаяь совещани хилар.

Ше къамаьл деш НГӀАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместитела, республикански агропромышленни объединене совета председатела С. Н. Кожуховсе дийцар ялат чуэцара дерригa балхаш комплексагӀа дара — лоацачa хана ялат хьекха а аьрда а даьккхара, деррига ча чудара, эггара хьалха фуpa лаьрхӀар а доакхаш, ялат чакхдаккхаре. Кха-хьатта-элеватор яха конвейер лерттӀа вӀаштӀехьъяккхара ухх гаргарча денош де дезарех. Уж дешаш хьем ца беш кхоачашдара массанахьа кийчъе еза ялат чуэца техника, транспортах лерттӀа пайда эца боагӀа, сихагӀа тоадаь даха деза тарааш, хьатташка а элеваторашка а долхе наькъаш.

Ялат чуэцача толам боаккхаргба РАПО советаща агропромышленни комплекса ерригача звеньяш лерттӀа болх белга вӀаштӀехьдаьккхача, ялаташ чуэцача прогрессивни методаш юкъейоалаьча, коллективни подряда совленех пайда ийцача, технически гӀуллакх делга тоадаьча, ялат чуэцаш боаккхачарна юпа культурно-бытовой хьалаш дика Iалашдаьча.

Совещане къамаьлаш даьча НГӀАССР юрта боахама министра, республикански агропромышленни объединене совета председатела хьалхарча заместитела С. А. Кириллова, Госкомсельхозтехника председатела А. А. Саидова, юрта боахама болхлой союза обкома председатела И. В. Полушкина, РСФСР «Госкомнефтепродукта» Грозненски управлене начальника Р. П. Устименкос, хлебопродуктий республикански управлене начальника заместитела М. Н. Абубакарова. Назрановски РАПО совета председатела С. М. Сагова дийцар ялат чуэцача дакъа лоацачарна моральни а материальни а стимулировани ярах, социалистически хьал хьабоала пайда боккхагӀа хилийтарах, технически Iалашо еза тоадарах долча дешех.

Мел ший да хӀанзара хьункъам соакхарчул сихагӀа чуэцара конвейера ерригача участникашка ялат доаца дайтара.

ШОРТТА ДОАКЪАР IАЛАЩДЕ!

Балхаш сихде деза

Доакъар Iалашдара месячник долча хана тха района боахамаш декхарийла да 6400 тонн йол, 700 тонн сенаж кийчъе, 1700 тонн витаминни баьца хьоар даккха.

Уж декхараш толаме кхоачаш де дика торонаш я районе. Масала, дуккхача боахамашка а буц хьокхаш юаш лелаш йола Е-301 яха косилкаш. Доакъара культураш дӀаюош дукхагӀа пайда ийцар минеральни, органически удобренеех. Укх шера дукхьашха 410 гектара тӀа кийчи а районе дукха белок йоала соя, хӀаьта дукхача шерашка тӀаювла буц дӀайийна кхаш 1560 гектарага дӀакхоачадеш шердаьд.

ЛоархӀаме да хӀанз цу торонех бизза пайда эцар. Миштa? Доакъар Iалашдеча хӀара сага, звенона, бригада хьалхашка ший къаьстта декхар оттаде деза, из кхоачашдара эша хьалаш вӀаштӀехь а доакхаш. Доакъар кийчдара, юрт боахама къахьегамхоел совгӀа, оарцагӀбаха беза промышленни предприятей, организацей болхлой, дешархой.

Къаьстта йоакхо е еза Iалашдеча доакъара дикала. Кийчъеча аьла чан мошача баьца чамага гаргахоачабе хьажа беза доакъар Iалашдераш.

Хьенха буц ккай тӀа дукхагӀа мел уллаю аьла чем боалга хоаш да. Из дага а кхоабаш йол кийчъяра болх ма хулла [illegible]. ХӀаьта [illegible] Iалашдара балхаш тха районе? Бакъдар аьлча — во. Масала, баьца витаминни хьоар. Кирова цӀерагӀча колхозе из даккхара месячника плана кхоачашъяра хӀара [illegible] 6 тонн кийчде дезача [illegible] тонн мара кийчдац, бакъда, баьца хьоар геттара дика да. Кхыча тайпара да ХХ партсъезда цӀерагӀча колхозе. Из тайпа доакъар кийчдара болх сихагӀа бу укхаза, бакъда хьоар 5-ча классах мара дац.

Доакъар Iалашдара балхаш дика сихде йиш [illegible] деррига боахамаш. Цхьабакъда, йолча торонех лерттӀа пайда эцац. Масала, ХІХ партсъезда цӀерагӀча колхоза баьца хьоар доаккхача агрегаташка цхьан сменагӀа мара болх байтац. Цух совгӀа, хьоар даккхара буц, хьайбашта мошa доакъар дӀадихьачул тӀехьагӀа, 10—11 сахьат даьлча мара хьатӀаятхьац. Ала хӀама дац, мела дита йиш яц доахаш. Цхьабакъда, хьоар доаккхача буц ма хулла хьалхагӀа хьатӀая йиш хулийтаргйола торо лаха а еза. ХӀана аьлча, хӀана, шортта буц йола дааьккхача, тӀехьагӀа кхоачам боллаш кийчде хала хургда из.

Во чакхдоах цу боахаме сенаж йоллара балхаш а. Телхаю из кийчъяра технологи. Масала, рапсах цхьан кӀоагачу 500 тонн гаргга сенаж [illegible] 260 тонн сенаж йолла езаш я. ХӀанзарча теккпаща болх бой, изза сенаж йоллара кхы а массеха ди дезарда. [illegible] лача сенажа йӀовхал 40 градусаш. [illegible] бой йоа метеш я кийчъяь сенаж.

Из кийсдалара бехке колхоза кулгалхоел совгӀа «Госкомсельхозтехника» районерча отделене кулгалхой а ба. ГӀуллакх иштта аьлча, ккай тӀара сенаж йоллача хьенка рапс дӀаккхьяра шоай машинаш тоъац колхозе. Уж «Госкомсельхозтехникяо» укийт цу боахаме. Цхьабакъда, машинаш хаиIакъа хьа ца ахарах, хаьал хьелха дӀаухаш хиларах лерттӀа болх хьабе вӀаштӀехьдалац рапс хьокхаш боахкача колхоза механизаторий. Машинашка хьежаш латташ дукха ха йоаю цар буц ца хьокхаш.

Лакхе дийна гӀалаташ кийсдалийтарах цхьабола кулгалхой бехктоххаме озаргба, шекъ а йоацаш. Цхьабакъда, керттердар да доакъар Iалашдара хӀанзара ха мел лоархӀаме я боахамий кулгалхоша, специалисташа шоаш хетадар.

З. УЛУБАЕВ,
Сунженски РАПО председатела заместитель.

Н. Анисимова цӀерагӀча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача заводе дика говзача хиларах терра сий деш ва слесарь Орлов Виктор Александрович. Шийна тӀадиллача гӀуллакх дика а цӀена а чакхдоахах цо.

СУРТА ТӀА: слесарь В. Орлов.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ДИКА ГӀУЛЛАКХАШ

Дика толамаш доахаш ба «Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахой. Укх шера цар мехкдаьтта чакхдоахарашка дӀадепнад пхе бетта заданегӀа доагӀачул совгӀа 1776 тонн «ӀаьржачӀ доттагӀдаьна» «Ӏаьржа дошув». Цу юкъа бурувдеттарашкара хьаийцай буру теха яьнна 5 сиажкина, кхольй дукха электроэнерги, материалаш, металлолома лаьрхӀа 500 тонн гаргга аьшк дӀадепнад. ПланагӀа йоагӀачул совгӀа продукция мах хадьийккхарах хинна пайда 855 эзар сом ба.

Коллективо доахача толамашка дукхагӀа дола дакъа лоацараш ба мехкдаьтта доахараш, операторащ Ленина орден лелаю Бетиров Саид-Эми, Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета депутат Малашкова Валентина Каминова, Багаев Салман, иштта кхыбараш. Царех тийша йола технологически [illegible] цӀаккха а ца соцаш болх бен я.

* * *

«Старогрозне ф т ъ» НГДУ-ва чуйоагӀа № 3 [illegible] кхача цеха коллективо тӀоавшита кхо тӀалоаттабара керда методаш шоай балха дукхагӀа юкъа а кхухьаш, цул чотагӀа доаккхаш дола мехкдаьтта лакхдеш я.

Дика лел цар гӀуллакхаш июнь бетта а. Цар доко деннад планал совгӀа укх бетта 75 тоннал кӀезигагӀа доацаш мехкдаьтта даккха. Дукхьал пхе дени буса цар даьккхад 5000 тонн мехкдаьтта, цу даькъе 30 тонн планал совгӀа а доаккхаш.

Шоай хьинарерча къахьегамца коллективе белгалбаьнарех ба мехкдаьтта доаха операторащ Пошарин Иван, Атабаев Баха, Ушаев Махьмуд, иштта кхыбараш.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

ЭСАЛА ЛЕЛ ДОАКЪАР IАЛАШДЕЛГА

Укх шера каст-каста догӀаш делхар бахьан долаш дика хьаньэттад МагӀалбике деррига Iалам. Саг къайла хӀана вакхкац, аьнна лакха да гурахьа дӀадийна ка бола ялаташ, дика хьалхулаш латт хьажкӀаш, генараш, кхыйола бӀаьсти дӀайийна культураш, шортта буц я даьгӀенашка.

Лоаца аьлча, цӀаккха ца хиначча тайпара дика хьалаш да укх шера районерча боахамашка гӀоне а моша а доакъараш Iалашдара. Миштa пайда эц районе цу бӀаьхийча торонех?

Итт ди дӀадаьннад доакъараш Iалашдара месячник кхайкаьь, вешта аьлча, цун кхоалагӀа дакъа. ХӀаьта боахамашка тахханалца хьадаьр геттара кӀезига да. Долчча беса аьлча, вӀалла тенка ца боалаш лел районера доакъараш кийчдераш.

Укх шера 28-ча мае денз хьа цхьан бетта 3100 тонн йол яккха еза районерча совхозашка. ХӀаьта тахханалца яьккхар 235 тонн мара яц, вешта аьлча, яккха езачох бархӀ процент.

Районерча боахамашта юкъе кӀезиг - дукха дикагӀа дӀадоладаьд йол Iалашъенга, «Луч», ГӀ. Ахриева цӀерагӀча совхозашка. Укхаза Iалашъяр а планагӀа йоагӀачох диъагӀа - пхелагӀа дакъа мара хилац.

Тахханалца йол Iалашъяра балхаш дӀадоладаьдац «Малгобекский», «Советский», «Афлуки» яхача совхозашка. Бетта кхо бӀаь тонн яккха езача итт-итт тонн мара йол кийчъяьяц «Алханчуртский», СССР Конституце цӀерагӀча совхозашка а.

ДикагӀа лелац районе сенаж дӀайоллара балхаш а. Месячник йолча юкъа 3000 тонн сенаж дӀайолла езача, дӀаеллар 737 тонн мара яц. Сенаж дӀайоллара декхараш районерча боахамашта юкъе эггара дикагӀа кхоачашдаьд «Сагопшинский» совхозе. Месячниках 500 тонн дӀайолла езача хӀанзлехьа 450 тонн сенаж дӀаеллай укхаза. Сенаж кийчъяра месячника декхараш кхоачашдеш хьабоагӀа М. Горьке цӀерагӀчен «Советский» совхозашкара доакъараш Iалашдераш а. Бетта ши бӀаь тонн дӀайолла езача 20 тонн мара сенаж дӀаеллаяц СССР Конституце цӀерагӀча совхозе. Воах юхедисача боахамашка (царна юкъе «Кавказ» совхоз а йолаш) тахханалца сенаж дӀайоллара цкъаккха а хӀама деш бац.

Малгобекски районерча кхаь боахаме — «Малгобекский», «Сагопшинский», «Кавказ» совхозашка а баьца хьоар доаккха агрегаташ. Цу боахамех «Кавказ» совхозо мара кхоачашдац месячника декхараш. Мел еза хьалхьакха буц йоллаше баьца хьоар даккхара декхараш кхоачашдац вокх шин боахамо, цар бехках районо а. Месячниках 300 тонн баьца хьоар даккха дезача районе даьккхар 71 тонн мара дац.

Гуш ма хилара, геттара эсала лел МагӀалбикерча боахамашка месячниках доакъараш кийчделга. Цу деша цӀенхаштта уйла ен месячниках белгалдаьха доакъараш Iалашдара декхараш дизза кхоачашдара эшар ден декхар да совхозий кулгалхой, партийни организацей, РАПО болхлой. ЦӀенхаштта из царгара хьадеха деза районерча партийни, советски органаша.

А. ХАРСИЕВ.

Цхьан районера хоамаш

Ачхой - Мартановски района «Урожайный» совхоз баьцадааараш кхедеш я Царна доал деча бригадашта юкъе льржача яхье хьалха Эхаев Салавде кулгалду № 8 яр йоагӀа. 23 гектара тӀа помидораш лелаю цо. Цу ккай тӀа цкъа оасар даь а даьккха хӀанз шоалагӀа бу из болх. Иштта Iуналдир бахьан долаш геттара дика дегӀаьлхкай помидораш. Цу культурал совгӀа илх-илх гектара тӀа нарсаш, кабуц, набачкеш а лелаю цу бригадо.

— Барт болаш коллектив я тха яр, — боах Эхаев Салавде. — Итт-пхийтта шера болх беш хьабоагӀа вах ба бригаде, масала: Эльмурзаева Вера, Альсултанова Заккиэт, Газбиева Лиза, Асхабова Марет, кхыбараш. ХӀара дийнахьара балха норма 150—200 процент кхоачашъю вераанаша. Царгара масал а эцаш, хьинаре къахьет кхонабараша: Альсултанова Маликас, Магомадова Хизана, Яльъева Хадишата, дукхача кхычар.

* * *

Баьцадааараш лелодеш я «Овощевод» совхоз е. Бакъда, «Урожайный» совхозо пачӀахьалкхенна баьцадаараш дӀадалара плаш хӀара шера кхоачашъю, хӀаьта «Овощевод» из гӀуллакх чакхдаккха кхагӀ ца доала 6—7 шу да. Ла йиш йоацаш во дар укхаза балла хьалаш. Тоъаш бацар вах. Кха латтар дукхагӀа йола техника: тракторий, баьцадаараштa молхаш етташ, догӀан хьисапе хий детташ йоа агрегаташ, тӀехьаюоза инвентарь. Из тоsе моттиг а е торо а яцар. Механически мастерске токарни цхьаккха станок яцар болх беш.

Цу тайпара хьал эттача хана вайтар укхаза кулгалде керда директор коммунист Лорсанов Билал Абдурахманович. Шу а даьннадац хӀанз по болх бу. Цхьабакъда, коллектива къахьегама хьалаш тоадера цу юкъа дукха даьд. Iай лаьрхӀа курсаш вӀашагӀа а ехка кийчбир ма эшша механизатораш. Мастерске станокаш оттайяр. Цо йиш хилийтар совхозе мел йола техника ший ханнахьеи тешамен тоае. Цудукъа баьцадаараштa дика а сиха а Iунал де карагӀдоал.

ДӀайийнача хӀамашта шозлагӀа оасар деш да цу боахаме а. Из болх 80 гектара тӀа чакхбаьккхаб хӀанзле. Ерригача бригадашa ала хӀама доацаш дика кхоачашду из гӀуллакх, хӀаьта Лорсанов Баудина, Саралиев Рамзана кулгалдеча бригадаша — массарел толашагӀа.

Кхы а цхьа хӀама да белгалдаккха дезаш. Соахка, масала, оасар дара укх хана 100—130 сагӀ мара аравоалаш хиннавеце, хӀанз хӀара дийнахьа 320—350 сагӀ хул. Цу гӀуллакхо къаьгта хьахьокх болх тоабара, баьцадара безам совбаккхара хӀанз совхозо еча йоакхонна нах раьза болга.

ХӀаьта укх шера хьалхашха латта декхараш кхоачашде шоай коллектива кхерагӀдаргхиларах теш цу боахама кулгалхой. Укх денош во пхьа горошек чуаца йолаьй цу боахаме. Из болх беш я кхоъ комбайн, бархӀ молотилка, 206 гектара тӀа йола из культура лаьрхӀача ханал хьалха чуя доа денахь механизаторашa.

А. ЗАИНУТДИНОВ.

Энергетикий толамаш

ЦхьайтталагӀча пятилетка кхоалагӀча шера план ханал хьалха кхоачашъяра къахьегама вахте эттача объединенни Грозненски ТЭЦ-в цхьоалагӀчеи кхоалагӀчеи электростанцей коллективаша толаме кхоачацду укх шера шоаш тӀаийца социалистически декхараш. Электрически йӀовхалеи энерги яккхарей из дӀаяхийтарси пхе бетта плантӀехкхоачашъяьй цар.

Пачхьалкхен планагӀа лаьрхӀачул совгӀа яьккхай пхьа миллиони ах миллиони киловатт - сахьат электроэнергии бархӀ эзар гигакалори йӀовхала энерги. Уж толамаш даха энергетикий вӀаштӀехьдаьннад технологически режим кийса лелаярах.

Социалистически яхье хьалха латташ ба турбинай ялйн машинисташ, коммунистически къахьегама ударникаш Калютина Лидия, Щербинина Валентина, электрослесараш - прибористаш Асуханов Iабас, Иванов Лев, электромонтерий бригадир Станин Анатолий, кхыбараш.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» оператор.

КХЫЧА МЕХКАШКАРА...

◆ ПРАГА. Брно чакхъьннай электрически почтови бувзама даькъе цхьана гӀуллакхаш лелаьдара йолча СЭВ массазарча комиссе аргӀанара заседани. Цун балха юкъе дакъа лоацаш хинад СЭВ членаш дола мехкаши, хӀаьта иштта Югославии.

Комиссе йийцай информаце деррига тайпаш дӀа-яха телара йола СЭВ членаш долча мехкий бувзама вӀаши юкъаехка автоматизированни комплексни система хьийра 1982 шера чакхъяьхача мероприятей итогаш, хӀаьта иштта дийцад технически управлене централизованни система кийчъяра йола мероприятеш кхоачашъяра леламах дола доаш а.

Электробувзама перспективни оборудовани хьелга карадерзадара йолча предложенешка хьежаб.

Комиссе дийцад электрически почтови бувзам сихагӀа дегӀабоалабара даькъе СРВ-ана МНР-ан гӀо дара хьанъехьяра дешаш. Гаханера бувзама промышленни предприяти шерьярен цуна реконструкци ярен балхий леламах йолча информацега а хьежаб.

◆ БРЮССЕЛЬ. Шерлуш боагӀа Бельгерча йоккхагӀъярех йолча промышленни центрерча город Льежерча къахьегамхой къовсам. Уж дукхьала ба производство чӀоагӀа кӀезигъяча а дукха промышленни предприятеш дӀакъовлача а гӀулакх кхоачадаь боча Iаьдалий антинародни экономически политикъа. ХӀанз забастовочни болама юкъе яхай города ерригa муниципальни службаш. ТӀехьарча бӀарччача пшин кӀирагӀа забастовка еш ба мусорщикаш — ма дарра лаьрхӀача, города ерригача улицашка дӀа ца йоахаш кутхаши бытовой отходаши латт. Цар забастовка хьалдоац иштта «производство хувцари цуна модернизаци яре» салаф йолча планашца дувзадена балкаре дӀабахара бола кхерам тӀаитта «Коккериль-Самр» яхача сталелитейни концерна льежски предприятей дукхача металлургаша.

Льежe хинна манифестацеши забастовкаши хьаллацай кхыча районий къахьегамхоша а. Дукха ззараш нах юкъе а болаш цига вӀашагӀкхийтта хинначa демонстрацева юкъе даьгха воа цашъ хинай Брюсселера, Антверпенера, Верльера, Си, Шарлеруара, кхыча дукхача бельгийски городашкара лаха делегацеш.

◆ БЕЙРУТ. Израильски захватчикашта дукхьалара цхьаьха цхьа операци толаме чакхъяьккхай ливански патриоташа къулбаливански города Тира массехк километр мара гаьна йоацаш. Ливански радиос ховм беш ма хиллара, оккупантий тӀема патрулех чухьийлха израильски кхо салте вийнав, шиъ вена човнаш яьй. Патриотий аьш бахьай доаш израильтянаша юхе гӀолла ядача юрташкара дукха нах лийцаб.

◆ БОГОТА. Колумбе кхыча мехкашкарча гӀуллакхий министра Родриго Льореда Кайседо чӀоагӀа харцахьа лаьрхӀад Никарагуа 6 консульство дӀа а къовлаш, цар болхлой ара а боахаш США Iаьдалаша репрессивни акци еш леладу гӀуллакхаш. Цу тайпарча гӀуллакхаша, белгалдаьккхад министра укхаза хиначa пресс-конференце, Центральни Америкера кхоххаш ирбарга дуг хьал, аьнна.

◆ НЬЮ-ЙОРК. ВӀашагӀкхийттача Штаташ моллагӀча а средствах пайда эц Кубана, Никарагуана, Гренадана дукхьаля кӀалгӀолла тийша болх лелабара, аьннад Гренада премьер-министра Морис Бишопа укхаза хиначa митинге. Хила йиш йоацаш хӀама да 122 эзар сагӀ мара вахаш йоагӀа зӀамига гӀайре — Гренада — ВӀашагӀкхийттача Штатий «кхерамаленна кхерам тӀатувсаш» я, ала гӀерташ США президента дувца хабараш. Тха мехкий экономика лахх ца яйита гӀерташ, белгалдаьккхад М. Бишопа, ВӀашагӀкхийттача Штаташа Iоткъам бу дунен халкъашта юкъерча кредитни организацештен малхбузенъевропейски шоай союзникаштен, экономически блокада тхона тӀаоттае лаьрхӀа.

◆ ЯУНДЕ. Камеруна Къаман собране укх шера эггара хьалхарча сессе мехка лакхехьарча законодательни органа председателалла юха а хержав Соломон Танденг Муна.

(ТАСС).

ОВСАРЕ КЪАХЬЕГА

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОБЗОР

Нохч - ГІалгІайчен индустре болхлоша ханал хьалха кхоачашъяьй 1983 шера пхе бетта программа. ПланагІа лаьрхІачул совгІа маьхала яьккхай 11,4 миллион сома маьха тайп - тайпара продукци.

1983 шера пхе бетта керттерча производственни хьоккамий план толаме кхоачашъяьй индустре керттерча доакъоша: мехкдаьтта, газова, энергетически, металлообрабатывающи машинашъечен, хьуна, пІгача, кхачан, кхы цхьадолча доакъоша.

КПСС социально - экономически стратегега хьежжа оттаяь я цхьайтталагІча пятилетка кхоалагІча шера производственни коллективашта йола планаш, из стратеги тІаерзаяь я юкъарча производствана интенсификаци ел-га сихдара, производства эффективность лакхъяра, Іилманен техниканен кагарІдийнараш шерра юкъесхувлара, агропромышленни комплекс дегІакхувлара, халкъа эшаш дола товараш дукхагІа арахецара, хьакъа боахамера кхомбара режим нийса лелара.

Уж декхараш толаме кхоачашдара хьинар кхо ца деш къахьегаш я индустре производственни коллективаш. Керттерча дакъе цар йоакхо еш яр да производствана интенсификаци а еш, цул ларда арахеца продукци дукхагІа хулийталга, дІадоар кІезига, тІа а долаш хьахулаш дар дукхагІа хулийталга.

Дукхача производственни коллективаша дІабахача пхе бетта планови заданеш кхоачашъяь ца Іеш, дикка дукхагІа хиллийтай арахецаш йола продукци. Из хьахиннад керда мощносташ болх бе а ца йолайолийташ, чурча торонех дикагІа пайда ийбарах. Заводашка, фабрикашка дикагІа пайда ийбе баьнйаб машинех, станокех, оборудованех, тайп - тайпарча приборех, тоенний организационни производство а, чІоагІъенний къахьегама дисциплина, шерагІа юкъеккувла йолаяьй къахьегам віаштІехьбаккхара йола прогрессивни бригадни метод.

1983 шера дІабахача пхе бетта, соахка цу юкъа арахийцачул дукхагІа продукци арахийцай Грозненски ремонтно - механически заводе — 9 процент, «Промавтоматика» НПО опытни заводе — 15 процент, «Пищемаш» заводе — 9 процент, Электромеханически заводе — 20 процент, цементни заводе — 11 процент, «Чечингсельстрой» треста аьшкабетона конструкцей заводе — 19 процент, Ермоловски леспромхозе — 16 процент. Уж санна дола дика масалаш кІезига дац. Цу массене а къахьегаш хьалъяьхьих ишта болх бе йиш йолаш кхыйола коллективаш а хилар.

Вай парте кхоачашъе лерхІаш йола керттера социально - экономически политика я дІахо а хаддаза советски наьха хьалаш - торонаш тоаелга. Из цІаьххаза а белгалдаьккхад дукха ха йоаццаш КПСС ЦК, СССР Министрий Совето тІайнщача «1983 — 1985 шерашка баха нах халкъа эшача товарашца Іалашбелга тоадара кхы тІа а дезараш» яхача сопам тІа. Укх тІеххьарча шерашка потребительски рынок хоалуш хувцаенний дикагІча оагІорахьа. ДукхагІа да дохкаш дола баракъаш, кога гІирс, кІадаш, культурно - бытовой гІулакхаштен коа-картен эшаш дола товараш. ЧІоагІа кхаъ хулаш гІулакх да халкъа эшаш дола товараш арахецача республикерча предприятей коллективаша уж товараш арахецара 1983 шера пхе бетта план 103 процент кхоачашъяь хилар, уж изделеш арахецар соахка цу юкъа хинначул 5 процент дегІаденад.

Уж декхараш кхоачашдеча дикка доккха даакъа лоаш Грозненски швейни - производственни объединене, кхачани моттигерчен промышленноста предприятеша, кхычар. Соахка пхе бетта арахийцачул 5 процент дукхагІа арахийцай радиоприемникаш, тІехьнахьа дувкаду пазата баранъаш — 1,5-зза, швейни изделеш — 4 процент, телата кога гІирс — 13 процент, мерзача шурий продукци 11 процент.

Культурно - бытовой гІулакхаштен коа - картен эшаш дола товараш арахецилга а дегІаухаш латт. ДІабахача 5 бетта уж товараш арахецилга республике дегІаденад 4 процент, хІаьта «Красный молот» заводе — 25 процент, радиотехнически заводе — 4 процент, моттигерча промышленноста министерства предприятешка — 15 процент.

Халкъа эшаш дола товараш арахецача предприятей лоархІамегІа дола декхар да наьха хьашташ дизза кхоачашдара эшаш дола товараш арахецилга тІа-тІа дегІакхувлар, арахецаш йола продукци дикагІа хилийтар, поставкаш яра договорни декхараш дизза кхоачашдар. Из ишта дале а цхьайолча предприятешка геттара эсала пайда ийбу производственни мощностех, материальни къахьегамен ресурсех, хІаьта цхьайолча предприятешка соахкарчул а кІезигагІа арахец из продукци.

Хьалхарча дакъе из доагІаш да «Оргсинтез» яхача Грозненски производственни объединенена, Шалински Шелковскойи мехлесхозашта, йий доаккхача завода, Грозненски экспериментально - механически завода, кхы цхьайолча предприятешта. Арахеца продукци дукхагІа хилийтара дакъе тІехьабусаш хилара цхьаккха тайпа даккха бахьан дац цар, йолаш йолча торонех бизза пайда а ийбеш, халкъа эша товараш арахецилга дегІакхувлара де дезараш дадац цхьайолча предприятей кулгалхошен специалисташен.

Нохч - ГІалгІайчен промышленни предприятеш хІара шера Іалашъю кердача машинашца, оборудованеца, дегІаух керттера производственни фондаш. Укх тІеххьарча шерашка дикка дегІаьнкхай керттера производственни мощносташ, хІаьта цу фондех боагІача хьисапе пайда ийбац.

Керттерча фондий цхьан сома лаьрхІа арахецаш йола продукци дегІаахац, хІаьта из кІезигду. Фондоотдача кІезигъенний химически, хьуна, пІгача, кхачан, кхы цхьадолча промышленноста доакъошка. Фондоотдача кІезигъенний машинашъеча цхьайолча предприятешка а. Хьалхарча дакъе цун бахьан да машинашка, оборудованега бизача низаца болх ца байтар, царех эсала пайда ийбар.

Хьалха дІаяхача хана санна, къаьстта машинашъеча заводашка, бутт чакхбоалача хана штурмовщина хул, дукхагІдолча хана кхоалагІча декаде арахец цар бетта планагІа йолча продукцех ах.

Бакъдар аьлча, дукхача дакъе укхаза бехке ба поставщикаш - смежникаш, цу гІулакхага боаьшшца хьежа де доагІаш дар дац кулгалхоша, специалисташа. Цу дергнеша а лохъю производства эффективность. Ма могта дикагІа керттерча фондех пайда ийбар лоархІамегІа йола резерв я арахеца продукци дукхагІа хилийтара. Цу резервах индустре бизза пайда эца беза.

Кердача техникана производство Іалашъяр из цхьа оагІув мара яц. Цунца цхьана де дезар да технически дакъе нийса а кхетамца а цох пайда ийбелга. Цу дакъе лоархІам болаш да балха дикагІйола приемаш наха Іомаяр, цар говзал лакхъяр, къахьегам дикка віаштІехьбаккхар. Къахьегам Іилман ларда тІа віаштІехьбаккхаро цаІ мара йоацача процесса юкъеозийт наьха торонаши техникен, из керттерчарех цаІ да фондоотдача дегІакхувлара. Белгалъяьха мероприятеш юкъейоалаяро віаштІехьдоалийт къахьегама овсарле дикка лакхъе, арахеца продукци дукхагІа хилийта.

Производственни коллективаша, массаза санна чІоагІа йоаххо ю бийдия, материалаш, доагор, электроэнерги, къахьегам кхобара, производства эффективность лакхъяра. Цу лоархІамеча балха тІа кагарІдийнараш а дика дІа. Доагори энерги дукхагІа дІайохийташ хилерга хьежна дикка дукхагІа хул из яккарга дІадодар. Электрически йовхалей энерги кхояр керттерча декхарех цаІ а хинна дІаэттад.

Из дика кхетаду индустре, республика материальни производство кхыча доакъой болхлоша. Царех я «Грознефть», «Севкавнефтегазпереработка» яхача производственни объединеней, «Красный молот», «Электроприбор», кхыча заводий коллективаш. Цар доагІача хьисапе доал а деш, кхом беш дІаухийт доагора - энергетически ресурсаш. Ишта лелац цу дакъера гІулакхаш цхьайолча предприятешка. Цхьачар доагІачул дукхагІа венаш ду. ХІанз а тІехьа дукха и зехьа йоаеш йола доагора-энергетически материальни ресурсаш. Продукци хьаеча дІайохийтача йовхала электроэнерге, материалий удельни нормаш кІезигъяре де дезараш дац.

Хьалхарча аргІагІа белгалдаккха дезаш да материалаштен доагорам кхом бара хІара предприяте йоккхий торонаш хилар, цар дІаахийта езаш яц йоккхий капитальни вложенеш, керттердар да дІаухийтача ресурсашта тІахьожам лоаттабар, кхом беш уж лелаяр, зехьа уж йоаелга цІендаь дІадаккхар.

Специалистене хьажох, чоалхаме а йоацаш мероприятеш чакхъяьккхача халкъа боахаме кхое віаштІехьдаргда 10 процентага кхачалца йола йовхалом электрически энерги. Из доагІаш да хІара коллективана.

Производственни коллективаша кхоачашъе езаш я йоккхий планаши социалистически декхараши. Уж толаме кхоачашдара производства ерригача участкашка хьинаре къахьега деза, цу гІуланха тІадерзаде деза берригача къахьегамхоша шоай низаш, хІаранена дІабоанйта беза тІадиллача гІулакха тІехьара бехктокхам боккха хилар, чІоагІъе еза къахьегама дисциплина.

ХІара производственни коллектива сийлен декхар да хьинаре къа а хьегаш, планови заданеши тІайща социалистически декхараши толаме кхоачашдар.

В. И. Ленина цІерагІча Грозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода установкашта юкъе хьаьрнача социалистически яхье хьалкалаттачарех цаІ я № 8 йолча коммунистически къахьегама сийлен цІи лелаеча установка коллектив. Цун керттердар да установка технологаша шоай хьинар кхо ца деш къахьегари технологически режим цар дини нийса лелаяра. Царех цаІ я оператора гІонча, комсомолка Шахидова Малика Шамилевна. Ший бехкагІа цхьа моттиг нийсъялийтаяц цо балха тІа хьоасам хилийта.

СУРТА ТІА: оператора гІонча М. Шахидова.

И. ПЛИЕВА сурт.

БОЛХ ТОАБАРА ЧОТАГІА

Хьайбай продукци яккхарам кийчъераа, хьайбаш лелаера 1983 шера хьалхарча ах шера план кхоачашъеча доккхий хьоккамаш дахарах социалистически яхье котъяьнарг а лаьрхІа республикански газеташ тІа чІоагІдаьча Сийлен улга тІа яьккхар Шалински района «Дикалча» совхоза коллектив. ДоагІаш дац сий да из. Толаме кхоачашйир цо Дьаьхенна шурей дулх дІадалара хьалхарча квартала план. НарагІдаьннарчох кхоачамбаь Іе лоаш боалаш. Хьалхашка латтача декхарех дика лоархІабеш хьбоагІа цу боахама хьайбаш лелаераш хІанз а. Масала, пхе бетта пачхьалкхена 463 тонн шура дІаелар цар, план 445 тонн йолаш.

Доахкн кхы тІаккхйта доаццаше а. соахка укх хана хинначул 1.5 тонн дукхагІа а йолаш. хІана хІара дийнахьа 3,6 тонн шура дІалу совхозо Дьахенна. Хувцдена кхы хІана ца хул, иоль бутт чакхбалалехьа 571 тонн шура дІала віаштІехьдергда боахама, хІаьта ах шера план 565 тонн я.

Ших шурий ферма я совхозе. Царех хІаранех къахьега дукха лов. Мазиров ЯрагІа кулгалдеча цхьоалагІча ферме, хьажа цига хиннах доахан дІа а деаха. 550 цІеча фух дола шинараш доладир соахка. Царех 119 декхад хІанзле. Духхьашка мара декха доацаше а дика шура а лу цар — хІара дийнахьа юкъера лаьрхІача 8 килограмм. ХІаьта цхьаболча доаркаша кхы а дукхагІа йоаххах.

Шу доладеча деза пхе бетта цу ферме эггара дукхагІа шура — хІара кхоабача Іаттагара 1272 килограмм — Ибрагимова Іайшаіес яьккхай, план 975 йолаш. Цхьабакъда, май бетта яхье цул хьалха Расуева Тамара яьлар. ХІара кхоабача Іеттагара 261 килограмм шура яьккхар цо, хІаьта ІайшаІа — 245 килограмм.

Доахкн шинарашн йиь помещене латт. Царех цхьане чу леладу механически деттара кийчдеш дола шинараш.

ХІанзалца цхьанакхьа а нийс ца денна хІама а біаргадайра сона цу ферме. Сютннкаш бац доахан латтача помещене. Из цІенъеш, доакъар дулдаш, доахан детташ — дерригаш балхаш доаркаша шоаш кхоачашду.

— ЛоархІабой уж шоай декхарех? — хаьттача:

— Геттара дика! — жоп делар ферма бригадира. — Бакъдар аьлча, хало а йиц цар. Доахан латтача Іайна нувкаш транспортера лента тІа дІатІаьхькха мара езац. доакъар механизаторашка ефеташ тІа хьачу а дай хьаьшка дул из хІара Іатта. цо луча шурейта хьежна дукхагІа дукъе дукхагІа а кхоачийташ дІаийсдича боал доиргаш. Ишта болх віаштІехьбаьннарчул тІехьагІа скотниташта меттел алча доиркаша яц.

Доакъар нийчду йоакха цех а я укх ферме. СалоІача хана мел эпар а долаш дика віаштІехьъьялккиэ вергІата дІе уголок а я. Кхы а дикагІа я из шоллагІча ферме.

— ЦІе уголокаш віаштІехьъяхара районе чакхъьякхача конкурсе соалка шу чакхдоалаш хьалхара моттиг елар шоллагІча ферма. — йоах совхоза профкома председателя Сулейманов ВахІида.

Цхьа керда хІама да шоллагІча ферме юкъедоаладаь. Цієча уголоке дика гургйолгча моттиге хьалтеха гоафих я. Цу тІа яьльй ерригача доркай тайпан цІераш, уж 21 я. ХІаранена духьала дІаяьлю дийнахьа цо яьккха шура. План кхоачашйича йоалуе цІеча къоалашка дукхачам ца йича — Іаьржача. Графико хьехьоих 31 мае план 6 доирас кхоачаш ца яьгга. Вешта, май бетта хьалхарча дийнахьа денз план кхоачаш ца юлуш хьайоагІаш шиг доирие мара яц.

— Бакъдар аьлча, кІезига шура йоакхаш хиларах цу доиг доиргаш бехн а бац. Цхьа-дале, хьона я уж, шоллагІа-дале, дукха дІадаьа мара пайдаш доацаш кхыча группашкара хьегъоестада къаьла, кІезига шура луш а лакха а доахан да цар лелаераш. ЦхьоалагІча ферме шинараш даккача леладе уж лургда саха царна, къаденка доахан дукха дІа а луш. ХІаьта хІана хьайбашта доал дара опыт Іоалйтар дукха лелайт царга уж доахан, — йоах цу ферма бригадира Заигаев Махче.

Пхе бетта эггара дукхагІа шура — хІара кхоабача Іеттагара 1298 килограмм — Заиаева Розас яьккхай, кхо килограмм мара кІезигагІа яц коммуниста Хизриева Зулайс яьккхар, хІаьта яхье кхоалагІа йолча Альвиева Дени: 1223 килограмм яьккхай.

— Тха толашагІа йола доиркаш я уж. Масала, соахна баьча балха нтогех яхье хьалхара ши моттиг Альвиеваси Хизриеваси яьккхар. Яхьа условешка хьежна, из толам баьккхарах кхо бутт баьнна цхьацца Іасайг дедар царна. Белгалдаккха доагІа, Альвиеваййна цу тайпара совгІат шоалагІа декнлага. — йоах Сулейманов ВахІида.

ШоллагІа ферма совхозе керттера яр я, аьнна ала йиш йолаш да. Укхаза 450 етт ба. ХІаьта йоаккха шура соакхарчул 1.6-зза дукхагІа а я.

— Из ишта тІаккхейта ишта кагарІдаьннад? — аьнна хаьттача:

— Геттара во яр укх ферма хьайбаш лелаерий къахьегама дисциплина. ТІехьабусаш ухар нах балха. Из бахьан долаш цхьий халнакхьа доагІа доал дацар доаххана. ДоагІйр деррига хьайбашта дІа ца кхоачийташ, из летккъадеш. шура хида вен моттигаш а найслора. Коллективе цІур бехииш, болх дергІа тоаш а ца беш из хьабе хьычарва а ховкъарло еа нах бар, — йоах Сулейманов ВахІида. — Совхоза кулгалхоша, специалисташа даакъа а лоацаш, соахка октябрь бетта денз массехк партийни профсоюзни собранеш чакхъяьхар цу ферме, болх тоабар духьа тІаерзаь. Цхьан собране КПСС Шалински райкома хьалхара секретарь Н. Н. Айдинов а хилар. Наха дувцачунга ла а дийгІа, дукха хувцамаш дир цар балханара бехам совбаьккхара, къахьегама хьалаш тоадара дакъе. ЦІанха ца хиннача тайпара дика тоайир хьайбай ерригаш помещенеш, хьайийлавар столови, хьайбаш лелаераш балха хьа а дІа а кхувлара керда автобус елар, н. кх. дІ. Дика а во а дувцарах гІулакх ца хулаш йиь доирий балхара дІаьькхар. Ишта хувцамаш даьчул тІехьагІа, шоллагІча хана шоайла новкъостал де нийча, цхьа бартцхьоагІо йолаш къахьегаш бе укх фермера нах. Цудухьа хьоккамаш а гІадвугаш да.

Дика віаштІехьбаьккхаб совхозе зооветеринарни болх а. Шу доладеча денз цхьанкха а хьайба тІеродаьнашц боахане. Из тоаш боаккхаш доккха даакъа юкъедиххьар совхоза керттерча ветеринари доро Солтаматов ТІахІира, осемематора Ватаев Хьасана.

М. ХАМАТХАНОВ.

БЕРРИГАШ ОАРЦАГІБАЬЛЧА...

Дика къахьета бригадаш кІезига яц мехкдаьттех гази йоахача «Сунжанефть» НГДУ коллективе. Царех ларххІа мегаргьа мехкдаьттен гази йоахача цехера мастер Летников Николай Павловича бригада. Укх шера биъ бетта цо ше гІулакх деча 43 скважинера 21,1 эзар тонн «Іаьржа дошув» даьккхад план 20,8 эзар тонн йолча.

Белгалъяьна я скважинашта ремонт еча цехера Махнычев Александр керте латта слесарий - ремонтникий бригада а. Шера планагІа 3 скважинана капитальни ремонт е езача цо, таханарча дийнахьа тоаяь а яьккха эксплуатаце дІаенний шиъ скважина. Бригадо дош денлад планал совгІа кхы а ши скважина тоас.

— Тха толамаш дукхха дикагІа хургдар, — белгалдоах къахьегамен алапен отдела начальникa Гриненко Алексей Матвеевича. — нагахьа санна цхьайолча цехашка, бригадашка къахьегамен производственни дисциплина телхаеш моттигаш хиннацаре, чурча торонех биззагІа пайда ийбаьбаларе.

Укх шера хьалхарча квартале ерригача управлене 4 саго мара толхаяьеце, духьал апрель бетта а дисциплина толхаяьй 8 саго. Царна юкъе ба управлене, цехий кулгалхой а. Шоай болх тесса лелаберах бехктокхаме хьеб управлене воккхагІа вола инженер В. И. Совин, мехкдаьттен гази йоахача цеха начальник В. Н. Синятин, скважинашта капитальни ремонт еча цеха начальник Л. И. Войтов, цу цеха воккхагІа вола инженер М. А. Беляев, кхыбараш.

ТІаккха тамаш е йоагІий корта болабу малар а моана пеха гІолла электромонтер В. В. Мальков леларах, цул хьалхарча дийнахьа сов дукха къаракъ маларах шоллагІча дийнахьа балха араваьла ца могаш электромонтер С. Ф. Цыганков висарях?

Кулгалхоша телхаеш хилча оаха а мегаргья-кх къахьегамен производственни дисциплина телхае, аьнна хийтта хургда-кх царна а.

— ХІанз ткоай мел дола кхоачамбоацараш белгал а даьха, уж дІадахара дола наькъаш лохаш да тхо, — йоах «Сунжанефть» мехкдаьттен гази йоахача управлене партийни а профсоюзни а общественни организацей викалаша.

А.-Г. УГУРЧИЕВ.

Грозненски ремонтно-механически заводе толамаш доахаш къахьегаш ва хьалхалатта токарь Даудов Іумар. Сменни норма цо массая а 30—40 процент тІехкхоачашъю. Цо хьеш йола деталаш дика хул.

СУРТА ТІА: Даудов Іумар.

З. БАТЧАЕВА сурт.

Саги Іалами

КИЕВСКИ БОТАНИКИЙ ДЕ ДЕЗАРАШ

Массехк шу хьалха гІишлош еча конструкцей завода территоре тІеш цунна доалахен хьахилар шоай тайпара йола цхьан квадратни метра боараме йола, гонахьа яьча лакха йоацача бортякашта чухь кІалтесса уллаш полиэтилен а марли а долаш йола майдаш. Уж дІаннйсъеннаяр керттерча заводской корпусаштен царнех юкъа хьаьда юкъ а юташ гаьнашта кІал а тІехь цхьаккха хІама доацаш хьайийлла йолча моттигашка а. Завода гонахьарча моттига цементни дош тІа ишта буж, из мел гаьна бода хара а тІехьагІа предприятешта гонахьа баьццара зонаш хьаяра хьакъехьара рекомендацеш яла а, из гІулакх даьд УССР Іилмай Академе Центральни * республиканекски ботанически беша балхахоша.

Гучадаьннад: хений кхаьмугІарох кІотаргий цхьан мугІарох производственни дема дукьала из лоадама тІахбоалалургбоацаш пен оттабеш хилар. Гаьний гІанашта тІабижача хьоарча а лий мико дІахо хьоргйоаца гарзнаг хул цунах, хІаьта гІанашта тІера Іолийгача гаьнашта кІал йоадийс уж.

ГАЗ АРАКХУВСАЧА ТУРБАНА ЮХХЕ ДАГІА РОЗАШ

Дунен тІа эггара баьццарагІа йолча городех цаІ я Киев. Амма цкъаза біарг тІаотт наьхъа йисте ягІача йокъалуш латтача каштана. Фуд цунна хиннар? Специалисташа йоах: газ сов дукха хилар лайнадац цо. ХІанад хІаьта цхьайола баьцовгІаш хІама новкъа а доацаш автомагистралашта юххе ягІаш хилари, вокхар из моттиг ца ловш хилари? Цу дешага а ишта хьежаб ботанически беша Іилманхой. Царна гучадаьннад, города улицаш тІа дІайогІа еза баьцовгІаш хоржача хана-тернаьде деза керттердар, газ чуозарец дом тІазцарей торо цар меллихар хилар. ГІана тІехено ше хьалйназалца чуоэ газ, тІаккха цунах хийце кхы хІама а ю. Ботаникаша оттаьй гІан емкость мелний къоастадара метод, из бахьан доаццу торо хинай дІайогІа езача гаьний тайпаш цу хьоккамагІа хьоастас.

Кіур эггара дукхагІа болча зонашта эггара дикагІа йола фей «санитараш» кІарцхал, вязь, урагІа уха миха, ести н. ХІаьта хІанзарча ханарча города хьалаш эггара дикагІа лоаш йола баьцовгІа хиннай... роза. Цудухьа да біарчача аннана эггара дукхагІа автомобилаш лелача киевски улицаш тІа дагІача цу хозача зизашна вай біарг хьесташ хилар.

Предприятей территореш тІарча клумбаш тІа догІа могаду розе ботаникаша.

ДОШ ПРОЕКТАНТАШКА КХАЬЧАД

Дукхача предприятешта гонахьа хьаю біехача фон зонаш. Эггара біехагІа хул из 150—200 метр йолча радиусе, біехалга - цІенилга дилдача фо юкъера долча оаса — 500 метрагара цхьан километрага кхоачаш гаьнара моттиг, кІезига біеха яр — шин километрага кхоачар. Ишта, масала, йовхала электростанцена гонахьара фо эггара біехагІа долча зона ши километр лоац. Эггара хьалха укхаза эш эггара дукхагІа газ чуоваш йоаш гаьнаш.

ЧІоагІа біеха да фо автомагистралашта юхе а. Киева эггара дукхагІа транспорт лелача проспекташка даьча земаша хьахьекхад, хьаарахкувсача газаша наькъа 30—50 метр гаьна доля фу біехдеш хилар. Из газ дукха йола оаса шозза зІамигбе йиш я, нагахьа санна машинаш лелача наькъий дІоаххала лакха урагІа уха гаьнаш а егІа барьер хьайой. Киевски ботанически беша балхахоша оттаьй автомагистралашта уллув гІолла, предприятей территореш тІа гаьнаш йогІара, цар специфика хьежжа заводашта гонахьа баьццара оасаш хьадара хьакъехьара рекомендацеш.

«Гонахьара го» яхача городской комплексни программага хьежна пайда ийбертба ботаникий цу рекомендацеех Киев кхы а баьццарагІа яра балхаш деш.

Ирина ДУБСКАЯ. (АПН).

СЭВ: интеграци чакхйоахаш я

ШИННА ОАГІОННА ПАЙДАНЕ ДОЛАШ ЦХЬАНА ГІУЛАКХАШ ЛЕЛАДАР

1990 шерага кхаччалца йолча юкъа лаьрхІача СССР Кхачан программа тІа декхар оттадаьд: «СЭВ членаш долча мехкий социалистически экономически интеграци яиа ме кхоачча кІоарг а еш, советски халкъа в социализма вошал долча мехкий халкъий а хьашташ кхоачашдера кхачан дерригача тайпай производство алсамъяккхара керда торонаш лехар».

Дика лакха ба укхаза вражьарча торговле лоархІам, къаьстта аьлча цун экономически Віашн гІо дара Совета чуйоагІача европейски пачхьалкхенаштех Куба Республикаев юкъерча товарообмена кхоачача даакъа. Социалистически доттагІлен мехкаш да кубински шекарей цитрусовни керттера импортераш: чакхъяьнача пятилетке царна кхаьчар юкъера лаьрхІача Куба арахьарча рынке дІадоххьийтача шекарах 64 процент совгІеи цитрусовех 90 проценти.

Лакха динал йола шекар доаккха тростникен (цунах хьадоала шекар 13 процент да) тропически зона сони хІебара дола Іалама-климатически хьалаш дика хиларо, хІаьта ишта пайда ца эцаш дадача лаьттай сидда майда хиларо йиш хулийт кубинций юртабоахама культурай производство дукха совъяккха я цунга хьежжа экономически Віашн гІо дара Совете гІолларча партнерашта ю цар экспорт шеръе а. Цхьабакъда, уж декхараш къоастадаь аьлча продукцена переработка, складироваши, транспортировка яра декхараш толаме кхоачашдара эшараш я, цу гІулакхашта дІаахийта еза дукха финансови материальни средствош, хІаьта уж кхоачам боллаш йолаш яц Куба. Укхаза де дезар да. юртбоахамен кхачан промышленностен дакъе СЭВ членаш долча мехкаша цхьан гІулакхаш леладара йІаьхкача хана йолча целевой программа тІа белгалдаьча бесса, низаш віашагІтохар.

Карарча итт шера лаьрхІа йолча цу программа гома чу ши шу хьалха кулгаш яздир Куба Республика шекара производство комплексно дегІайоалаяра хьакъехьарча кубински шекара керттера импортераш — НРБ, ГДР, СССР — юкъе а йолаш йолча генеральни соглашенева. Цу тІа белгалдаьд 1981—1985 шераш чакх а довлалехьа цун производство дІаяхача пятилеткаца нийсдича 20—25 процент лакхъяла езаш хилари, хІаьта 1990 шу хьатІаккхоачаш контрагенташта лоаттаду шекар 9 миллион тоннага кхача дезаш хилари. Віашн нийсдара белгалдоаккхаргда вай, 1979 шера кубински шекара-сырца ерриге экспорт 6,4 миллион тоннах лаьтта хилар.

Шин хьалхара пхе шера план (1976—1980 шш.) кхоачашъяьча хана тростниково - шекара производствана хьожайир Куба дукха хІама ца эшшаш цхьа миллион песога кхоачаш хинна капиталовложенеш. Цу вай ювцача юкъа мехка реконструкци йир 40 шекара завода, хьалйир шиъ керда завод, кубински порташка лаьрххІа шекар тІадоттара хьалъяьй йиъ причал. Даймехка машиностроенена модернизацин яра шеръяри бахьан долаш тоаденнад даьхъа предприятеш хІанзарча ханарча оборудованеца Іалашъелга. ХІанз укх сахьате башха совгІа эшагІа йоацаш 60 процент оборудовани кубински, промышленносто ше доатташ.

Шекара тростник кхеяраи из промышленносте гІолла чакххьаккхаран йола материально - технически база дІахо чІоагІъяра НРБ, ГДР, СССР льготни целевой кредиташ тел Кубана (карарча пхе шера — 423,5 миллион сом, тІадоагІача пхе шера — 300 миллион) хІаьта ишта цунна эшаш йола машинаш, оборудовани, материалаш лургъя. СССР дергда из гІулакх тростник чакхйоахача 11 кердачен 23 реконструкци ечен завода. ГДР Кубана лургйолча оборудованена юкъе да доагора хьисапе багасох (шекара тростниковн промышленносте юхейоса хІамаш) пайда ийбу Іанара яьш, цо йиш хулийтаргья дикка мозут кходе. Болгаре новкъостал дергда Кубана оросительни система хьеен цунна оснощени ен.

Куба воккх рузкъа — цитрусовиш. Уж тІа-тІа дукхагІа кхуъ чу: 1980 шера 440 эзар тоннал тІехъяьлар, 1985 шу хьатІаккхоачаш миллион тоннага кхоачае лаьрхІад, хІаьта 1990 шу хьатІаккхоачаш — 2,5 миллион тоннага. Из культуранаш долча СЭВ чудоагІача мехкаша кулгаш яздаьд Куба Республика цитрусовн производствей промышленни переработкен дегІайоалара хьакъехьарча генеральни соглашенена. Цунна юкъе даакъа лоац цитрусовн плантацеш шерье Кубана новкъостал дергдолча, «продукцена переработка ю, уж лоаттаю, царна упаковка ю керда предприятеш хьалъергйолча, йолаш яраш модернизаци ергйолча, хІаьта ишта транспортни средствош лургйолча Болгаре, ГДР, СССР, Чехословаке. Цу гІулакха партнераша льготни кредиташ тел Кубана — 272 миллион сом карарча пятилетке 267 миллион — тІадоагІача пхе шерен.

Соглашенева юкъе даакъа лоацараш юхатергья тІатІа дукхагІа керда цитрусаш (керттерча дакъе апельсинаши грейпфруташи) уж рачакхъяьхача хьакула продукташи — 1985 шу хьатІакхоачаш 800 эзар тоннага кхоачаргба НРБ, ВНР, ГДР, СССР, ЧССР доаттаерий боарам, хІаьта 1990 шу хьатІаккхоачаш — 1,5 миллион тоннага (віашн нийсъергья вай: 1979 шера СЭВ чудоагІача дерригача мехкашка Куба еш хинна экспорт 145 эзар тонн яр).

Уж де лерхІараш кхоачашдаре, цхьабакъда, карара пятилетка чакх а яьлалехьа кхы а 40 эзар гектара тІа дІайогІа еза цитрусовн гаьнаш, вешта аьлча, ши-кхо шу хьалха уж тІаххиннача майда кхоалагІа даакъе тІатоха деза, шеръе а реконструкци е а еза цитрусовн чакхйоахача пхе комбинатаи 15 сортировочно - упаковочни фабрикаши, Гавана, Нуэвитас, Нуэва-Херона порташка хьалъе еза кхоъ причал, болх бе йолалийта еза йиъ склад-холодильник.

Советски Союзо оборудованеца Іалашъергья сортировочно - упаковочни фабрикаш, кизгеи картонни тарей арахеца заводаш, порташкара специальни причалаш. Хьаь декха системаш хьаечен уж эшаш йола установкашца Іалашъечен даакъа лоацаргда Болгаре, Венгре, Советски Союзо. Болгаре, цул совгІа, лургъя Кубана бешанашта эшаш йола холодильни оборудовани, хІаьта Венгре — юртбоахама машиний цхьадола тайпаш. Цитрусовешта переработка ергйола комбинат хьалъеча технически новкъостал лоаттадергда Германски Демократически Республика. Чехословаке лургья Кубана ши эзар совгІа трактори погрузчики, цига хьалъеш латтача стекольни тара завода эшача оборудоване цхьадола даакъа.

Шекарен цитрусовни хьакъехьара генеральни соглашени кхоачашъяр боккхача лоархІаме хургда кубински экономика дегІаахара, йиш хулийтаргья СЭВ членаш долча мехкашна бахаш бола нах тропически зона продукцеца дика Іалашбе.

Владимир ШАЛАШОВ, экономически Іилмий кандидат. (АПН).

КЪАХЬЕГАМХОШТА «КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН» ЯХА МЕДАЛЬ ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума

У К А З

1974 шера 18 январерча СССР Лакхехьарча Совета Президиума Указаца хьенна дуккха шерашка беркате къахьегарахи къахьегамехь кхиамаш хьаргIдаьннарий хин бахьна СССР Лакхехьарча «Совета Президиума цIерагIа «Къахьегама ветеран» яха медаль лойла

СТАРОПРОМЫСЛОВСКИ РАЙОНЕ

«Грознефть» объединене технологически транспорта Старогрозненски управлене гIолла:

Байрамова Галина Николаевнана — водителна.
Лахнина Александр Ильича — водителна.
Манюхина Екатерина Петровнана — водителна.
Мигунов Виктор Андреевича — машиниста.
Чумаков Федор Ивановича — пенсионера.
Шульга Юрий Васильевича — управлене начальника.
Щербакова Валентина Ивановнана — болхлочоьа.

«Грознефть» объединене технологически транспорта тампонажни управлене гIолла:

Баннорева Надежда Васильевнана — инструментальщицана.
Вьючная Клавдия Васильевнана — кадрай отдела йоккхагIйолча инженера.
Лосунова Мария Никифоровнана — вулканизаторщицана.
Муцаев Хасан-Рамзановича — слесара.
Мироненко Тимофей Кузьмича — пенсионера.
Нигматуллина Макбула Гарифовнана — кертерча бухгалтера.
Петрова Лидия Кузьминичнана — йоккхагIйолча диспетчера.
Титов Иван Ивановича — слесара.
Фомин Василий Васильевича — тракториста.
Хохлов Николай Васильевича — водителна.

«Грознефть» объединене [illegible] газови управлене гIолла:

Беровикова Любовь Ивановнана — машиниста.
Жаркова Валентина Петровнана — оператора.
Журавлева Саима Салахутдиновнана — оператора.
Луценко Надежда Андреевнана — болхлочоьа.
Левчевский Виктор Ивановича — токара.
Мусаев Сераждина — оператора.
Пятикова Татьяна Васильевнана — пенсионеркана.
Пятанов Николай Николаевича — кертерча механика.
Омаров Мовсар Юсуповича — оператора.
Репников Алексей Никифоровича — машиниста.
Сардалова Раиса Алексеевнана — болхлочоьа.
Семенихина Валентина Павловнана — пенсионеркана.
Тозрашко Дарья Константиновнана — оператора.
Черединов Михаил Трофимовича — электромонтера.

№ 8 йолча городской больнице гIолла:

Баранова Раиса Степановнана — медсестрана.
Гришина Надежда Исаковнана — медсестрана.
Дергачева Вера Васильевнана — лаборанта.
Клешалова Анна Романовнана — сестра-хозяйкана.
Перегудова Александра Степановнана — йоккхагIйолча медсестрана.
Павлова Римма Васильевнана — лора.
Пучинниц Вероника Ивановнана — отделене заведующена.
Реутова Галина Ивановнана — лора.
Сыровацкина Раиса Яковлевнана — болхлочоьа.
Сальникова Мария Павловнана — лаборанта.

«Грознефть» объединене технологически транспорта Грозненски управлене гIолла:

Джура Георгий Ильича — водителна.
Фартукова Лидия Ивановнана — пенсионеркана.

«Грозгоргаз» яхача эксплуатационно-производственни управлене гIолла:

Колтыкова Раиса Петровнана — мастера.
Кошанова Вера Ивановнана — плановни отдела начальника.
Царенко Алексей Петровича — газоэлектросварщика.

Нохч-ГIалгIай транспортни управлене 1572-ча автоколонне гIолла:

Андреева Таисия Андреевнана — болхлочоьа.
Анисимов Василий Илларионовича — газоэлектросварщика.
Васкуваева Зайбуддана — болхлочоьа.
Головин Борис Александровича — пенсионера.
Сатуев Рамзан Даудовича — кузнеца.

«Грознефть» объединене бурув тохара балхий Старогрозненски управлене гIолла:

Багаутдинова Гандалифа Мифтаховнана — комплек[illegible].
Горин Александр Ивановича — слесара.
Епифанов Григорий Ивановича — бурувдеттачоьа.
Засядко Иван Григорьевича — вышкомонтажника.
Светличная Елена Митрофановнана — комплектовщицана.
Щербаков Алексей Васильевича — пенсионера.
Яшин Алексей Петровича — пенсионера.

«Грознефть» объединене военизированни охране гIолла:

Губайдуллина Наталья Михайловнана — группа начальника.

Нохч-ГIалгIай респотребсоюзан универсальни торгбазе гIолла:

Зеленина Надежда Ивановнана — пенсионеркана.
Масланов Федор Ефимовича — отдела начальника.

«Чечингсельстрой» треста железобетонни конструкцей заводе гIолла:

Дабаев Даут Дабаевича — станочника.
Кухаренко Мария Мартыновнана — пенсионеркана.
Комраков Александр Андреевича — слесара.
Сасько Надежда Дмитриевнана — кочегара.

Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене СМУ-4 гIолла:

Галиева Гайнильхаяль Керимовнана — пенсионеркана.
Дигистова Александра Георгиевнана — пенсионеркана.
Логинова Наталья Павловнана — пенсионеркана.
Медведюк Надежда Андреевнана — маляра.
Перла Галина Романовнана — пенсионеркана.
Перерина Нина Михайловнана — маляра.
Самойленко Михаил Тимофеевича — пенсионера.
Семеняшин Степан Федоровича — пенсионера.

Политехнически техникуме гIолла:

Матушкина Анна Павловнана — вахтера.
Попова Анна Спиридоновнана — уборщицана.
Цупенко Дарья Ивановнана — гардеробщицана.

Грозненски ремонтно-механически заводе гIолла:

Грачев Иван Филипповича — слесара.
Калинская Валентина Николаевнана — пенсионеркана.
Кичатый Василий Денисовича — слесара.

Кхийча предприятешка гIолла:

Бражников Дмитрий Ивановича — «Терек» яхача объединене пенсионера.
Гусейнов Николай Дмитриевича — «Грознефть» объединене Грозненски УБР буровой начальника.
Шматко Евгений Ивановича — № 5 йолча ПАП слесара.
Шульга Владимир Ивановича — гуттаьлара газови мехкадаьттан кIошан ца стейтарен уж йоалрах йолча военизированни отряда отделене командира.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. ВОКОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.
гор. Грозный,
1983 шу, 26 май.

УЗБЕКСКИ ССР. Меца арешкаш караерзаран хьакъехьа Ленина дагадаьллар кхоачашкиннад. Тахан вевза кулгашцей хьакъхалцей хьаьнь хоза край я.

«Мирзачуль» — «арений аре», — иштта оал цунах ханкъо, бIаьшеренашка саго кулг ца тохаш, маьлха йоагаль иллай. Из караерзае гIортарах хIама хулаш хиннадац: из аре тоае аьнна лаьттагIара доаккхача хица цхьаьн хьатIадувлаш хиннад тух.

Советски Iаьдал эттачул тIехьагIа шеррача масштабагIа тIабийрзаб Меца аре караерзае. Йоккхий массиваш караерзаелга, оросительни системаш йоккхага, наха чуIе цIенош хьалдена, наькъаш дохкилга цхьан комплексагIа даьд.

Укхаза хий лаьтта гIолла а ца доагIаш лаьттан тIа гIолла — кийшка гIолла, долийннад. Мецача аре эттара хьалха опробовали нью къайлача экспериментальни горизонтальни дренажа.

ХIанз аренах алхха боккъо а йолаш оал ирригационно-мелиоративни гIирсаш хьалдечарна хьалхалаттача опыта ерригсоюзни лаборатори я аз аьле. Дукхьал укхаза йолаьй мугIарашта юкъера шера йоакъаш, вийса хIамаш дIаюв селлкаш, боамби чуэцача техника ерриге комплекс балха юкъейоалае.

Орошени еш дола лаьтташ Мецача арен алхха целинни дараш а тахан 500 эзартеттарах тIехдоелаш да.

Боамби лелабеча 65 боагаме чIоагIагIа механизаци яь хилар бахьан долаш хIара шера пачхьалкхенна дIалу боамбе миллион тонн. Из район къердаш я баьцадварийн харбазий-пастийн культураш дика хьувкъаш хилар да а.

СУРТА ТIА: «Янгиерводстрой» яхача треста Авраменко Владимир (сурта тIа аьттехьа латтар) керто вола комсомольско-нагиркой бригада. Коллектив кхаьита ниви-гирована еш къахьегаш я Сырдарьински области Мехнатабадски районе. Бригада планировани яь дола кхаш йилача хавал хьалха а тIехдика долаш а эксплуатаце дIател.

Р. ШАГАЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ДОЗАЛ ДЕХЬАРА

ФРАНЦИ. Дунен общественность чIоагIагIа сагота я Намибе эттача хьала. Африкански континента къулбехьен мащаран кхерамазленен чIоагIагIа зулам дала таралуш хIама да из. Дуккха ха йоацаш Париже намибийски халкъо ший лоIаме хилара тIехьа лоаттабу къовсам хьаллоацаш хиннача дунен халкъашта юкъерча конференце дийцад цу хьакъехьа. СУРТА ТIА: конференце а дIахьоккхаш хинна Намибе халкъо ший лоIаме хилара тIехьа лоаттабу къовсам гойташ йола материалаш тIайола стенд.

О. КАРАСЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Дуне цхьан кIиргаIа

МАШАР ЛЕЛАБЕ, КХОХАМ КIАЬДБЕ, ЦХЬАНА ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДЕ ХЬАШТ ДОЛАШ

Чакхдаьнначa кIира лоархIаме событи хилар дикача доалахой, доттагIий хьисапе дола шин мехка юкъера традиционни гIулакхаш дIахо чIоагIдаьи дегIадоаладаьи йола Финляндски Республика Президента Мауно Койвисто Советски Союзе яь официальни визит. Из визит йолча хана Советски Союзен Финлянден кулгалхошта юкъе переговораш хиннай, советско-финляндски документашта кIал кулгаш яздаьд, цу дакъе 1948 шера 6 апрелерча доттагIала, цхьана гIулакхаш леладара, вIашигIо дара хьакъехьарча договора ха кхы а 20 шера йIаьхьйра хьакъехьарча протокола а яздеш.

Доккхача Кремлевски Дворецe вевача хьаьнага моарреце хотташ КПСС ЦК Генеральни секретара Ю. В. Андропова аьлар, хIара шу тIехьагIа чIоагIйуш доагIа советско-финляндски цхьана леладу гIулакхаш — «из тешаме хьокхам луш хIама да тайп-тайпара общественни строй а тайп-тайпара идеологи а йолча пачхьалкхешта юкъера гIулакхаш толаме а беркате а хила йиш йолаш хилара. Дукхьал машари задели хиларах дола бувзамаш а доацаш боккъонца долча доттагIала, вIашидезаш вIаши тешаш леладу гIулакхаш да уж».

Цу гIулакхий ларде латтача 1948 шерарча Договоро, шe долаш долча 35 шера ма дарра хьакъехьад ше исторически мел мехье да. Шин оагIонна юкъерча бувзамел дIахо болаш ба цун лоархIам. Шинна а оагIоно белгалдоаккхаш ма хилара, Европа къулбаседехьа машари стабильность чIоагIдьара йола массаьара фактор я из, европейски континента тIа кхерамзлен цхьана гIулакхаш леладеаген Iалашде лаьрхIа да, дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьдбара гIулакх деш да. Цудухьа цун ха йIаьхьа йоккха политически событи хинна дIаэттай советско-финнски гIулакхашка меттел дунен халкъашта юкъерча пане а. «Тиедонантая» яхача финнски газето, масала, «Финлянде арахьарча политикера Договора кертера лоархIам» дIачIоагIбаьб цу гIулакхо.

Советско-финляндски переговорий итогашта комментареш еш дунен кепайоазоно чIоагIагIа терках тIабоххийт Финлянде Президентаца дIакхел къамаьлаш деча хана Европерен дерригача дунен тIарен машар чIоагIбара дешашта йола СССР принципиальни позици бакъъеш а керда конструктивни инициативаш дIалохкаеш а Ю. В. Андропова даьча кIоарга чулоацам болча къамаьла. Белгалдоах Советски Союз Европа къулбаседе ядерни йоацa зона хьалра идея могаль цa Iеш из цига оттаяра ловкъостал де а кийча йолга. Цу тайпарча зона статус шийна езаш хилара деккхар тIанийца ца Iеш, из иштта кийча я ший территорена доагIаш дола цхьадола лоархIаме гIулакхаш чакхдахара хьакъехьара доп къоастаде а. Советски Союз раьза хургьар иштта Балтийски форда акваторена ядерни йоацa статус ялара хьакъехьара дош на хьашт долаш йолча оагIонашца дувца.

ЧIоагIагIа терках тIаззаб Малхбузен Европе керда американски ракетно-ядерни герз дIаоттаде доладой СССР-о кхерамзле чIоагIьяра ший ханнахьа а эффективни а гIулакхаш чакхдохаргда, уж ракеташ хургйола территори санна ВIашагIкхийттача Штатий, шоай территори а дагIалоацаш, аьнна хьалхагIе а США-ген НАТО-ген дIахойташ советски кулгалхочо даьча къамаьло.

ДИКА УЙЛЕН ЦУННА ДУХЬАЛАРА МАНЕВРАШИ

Женеве дIайолаенна стратегически герзашта доазув оттадарен уж кIезигдарен хьакъехьарча советско-американски переговорий аргIанара, йиълагIа раунд. НоагIIача тайпара, нийса уйлаш еча доазол арахьарча наблюдателашa белгалдоах цу лоархIамерча проблемах йола Советски Союза позици лерраgIен принципиальни хиларца белгала йолаш йолга.

Вай мехк чIоагIагIа тIехьа ба нийсхони цхьатарра кхерамзле хиларен принцип чIоагIа а лелаеш юкъара тIема-стратегически стабильность лаккхьар дуьхьа уж герзаш, ерригача цар компенсацигIа, дукхха кIезигдаре. Цу гIулакха йола дика лерд хила тарлу шинна оагIоно стратегически носителашта ларре йола зарядаши кIезигьяра хьакъехьарча гIьнадера дар а чулоацаш йолча советски предложенеш. СССР-о чIоагIагIа лелабу ядерни катастрофа ца хилийтаре, машаре цхьана дахара, нийсхон, вIаши пайдала дола, хIаьта кхы а чIоагIагIа дикача лоалахошта юкъере дараш санна дола гIулакхаш США-ца леладара ниъ. Из — вай политика генеральни линин я, белгалдаьккхад ховкъоста Ю. В. Андропова, бовзаш бола американски политически общественни деятелаш Гарриман Аверелли Памеллен Москве тIайнача хана.

Женеверча переговорашка прогресс Iалашьяр воашта да вовх оагIон политически лоIам, нийсхони цхьатарра кхерамзлё хиларен принципага хьежжа барта хилара аикъ ала из кийча хилар.

Халахете а, цу тайпара киинь цу проблемах а советско-американски гIулакхий хьа проблемех а гуш бац президента Р. Рейгана администраци оагIонгахьара. На бакъду КIайча цIен дас стратегически герзашта доазув оттадарен уж кIезигдарен хьакъехьарча делгаш уйх денолиа аьча аргIанарча маневраша. Цун администраци тIатеIIа гIерт Советски Союзах тIех тIема кийчон совле шоашка хилийта а тIаниса шийна лоар цувга дайтаргдола хьалаш хьаде а. На пийгь цхьаькха а перспектива йоацаш ба.

Р. Рейгана позицена чIоагIагIа критика ю вхьметтел США а. Дика уйлаш йолча американски политически деятелаши, общественноста тайп-тайпарча гIозарий викалаша тIехь-тIехьагIа дикагIа хьальохь советски предложенешта шоаш раьза хилар. Цар лоархI СССР-и США-и хIана лаьттача дунен халкъашта юкъерча хьалашка дунен тIара стратегически нигьара хьали дукхагIа хулаш йоагIа дикхам хилар кхераш бола проблемаши чоте эца езача хана тIема кийчонна вIаши яхь лелаеш хила йиш йоацаш. Дерригача халкъий хьашташа дIадех цар шоашта юкъе конструктивни гIулакхаш леладелга.

КорзагIьнна общественность социе гIерташ США столице цхьаккха кIаманца бакъде йиш йоаца хабараш вралелхийт США-и СССР-и цхьа «шорта болаш къамаьлаш» деш и, дунен шедеьхьта юкъера кхохкам дIабакха а шинна оагIонна юкъера гIулакхаш нийсде а тарлу цар яхаш. Боккъонца аьлча, цига тIатеIIа массе оагIорахьара шерра тIема кийчо яра ниiъ ба лелабер. Цу тайпара кхерамеча милитаристски кийчонашта тIера терках юхабаккха гIерташ леладеча гIулакхех хIама хилац.

ВЕЛИКОБРИТАНЕРА ПАРЛАМЕНТСКИ ХОРЖАМАШ

ДIадахача кIиргаIа Великобритане парламентски хоржамаш хиннад. Уж долча хана къоастадаьд общинай палате — парламента лохерча палате — гаргарча пхе шера лаьрхIа ерриге 650 моттиг дIаекъара дош. Хоржамаш де оттадаь хиннад Iаьдала керте латтача консервативни правительства хаъал хьалха, хIана аьлча, Англе конституцега хьежжа парламента хьалхарча состава полномочеш шу дилачул тIехьагIа мара чакхйоалаш яцар.

Моттигерча политически обозревателаша беррига раьза а болаш белгалдоах,— хIаьта цунах къайле еш бац консерватораш шоаш а,— ханал хьалха хоржамаш дара хьакъехьара решени дукхьал тактически уйла дагайолаш яь хиннай, аьлаш. Боккъонца долаш дола хьали мехкарча наькха уйлаш дегIаIоагIаш хилари чоте а эцаш тори лидераш хиннаб шоай парте сий гарттерча беттаIа донар кхераш. Цу тайпара кхераш хила хььда бахьанаш долаш хиннаб уж. Кхыча капиталистически мехкашта а санна экономически халонаш тIаьатт Англена. Ирлуш йоагIа цун социальни проблемаш. Хьабе болх боаца нах цига кхо миллион сагал тIехбаьнняб, хаддаьза дIахо дукхагIа хулаш а боагIа. Мехка тIехьтIехьагIа дукхагIа критика ю Тэтчер правительства арахьарча политикана, шу чакхдоаллаш Малхбузен Европа дукхачa мехкий, цу даьнъе Англе а, территорена тIа керда американски юкъерча гаьналга йолха ядерни ракеташ дIанийсьe йоаже аьнна йола НАТО решени цо чIоагIагIа хьаллоацаш хилара.

Цу хьалашка консерваторий стратегашa лаьрхIад хьатIайоагIача бIаьсти цар парте политически позици дика телха хила а тарлу, аргIанара хоржамаш цун шийна аьттув боацача хьале чакхдаха дезаш хила а тарлу, аьнна. Цул совгIа, царна хетачох, цу цхьан шера британски обывателан кхетамчура цIенъенна дIаяла тарлу «Фолклендски фактор» — Фолклендски (Мальвински) гIайренаш бахьан долаш Лондоно Аргентинаца болабаь тIом хиннача хана урапатриотизм яхача талгIештIа гIолла шовинистически новкъа аьенна Тэтчера правительство дийна ха.

Кхаж тоссача юкъе дIакъа лоацаш хиннарех 70 процентал кIезига дукхагIа бола харжархой мара хиннабац, царех алхха 40 процент совгIа барaшa мара кхаж тесса бац консерваторашта тIехьа. ХIаьта а хоржамий система нийсхо боацаш хилар бахьан долаш консерваторашка йисай общинай палатера дукхагIа дукхагIа йола моттигаш.

Торе хьалха а санна вIашагIIоаларкхьа правительство. Белгалдаьккхаче дийца, буржуазни пропаганда, хоржамашта кийчо еш а уж чакхдоахаш а мел долча хана мехка бахи нах шоай эш болча прессаца кIал тоIабеь доаттабаьча йоккхача аппарато, царна новкъостал даь хилар.

Депутатий дукхагIа даьлача шоллагIа моттиг дейбористски партега йисай. КхоалагIча моттиге — социал-демократий либералий хоржамий блок.

Ю. РОМАНЦОВ,
Н. ЛАПИЦКИЙ,
Ю. ЛОПАТИН.
(ТАСС).

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ КЪОВСАМА ФРОНТАШКА

«МАЬХАЛЕНИЙ ШКАЛА»: ХЕТАРАШ ШИН ТАЙПАРА

Капиталистически мехкашка латташ я экономически кризис, лаккхуш латт маьхаш, дукхагIа хул бе болх боаца нах. ХIаьта а социалистически мехкашта духьала шоаш идеологически кампани чакхйоаккхаш, факташ теркал а ца еш, оалаш долчa бесса, дIахо а хий Iаржадеш ба буржуазни пропагандисташ. Мишта ювц цар, масала, балхазален проблема?

Цхьайолча малхбузехьарча «оазашкен» «талгIешкен» ладийгIача, хетадала тарлу, из хIама хьехаде а ца эшаш дола дошдоацар да-кх, аьнна. Масала, Гамбургерча мукъача хана тохнамаш деча Институто йоах, ФРГ «маьхалений шкале» балхазле мехка бахача наькха доккхача даькъа чIоагIагIа дика лаьрIа деш хIама да. ХIана аьлча материально, фухха аьлча а, дика торо йолаш ва бе болх боаца саг — пособи ийду цо, цу тIа а шортта мукъа ха а я цун моллагIа пайдана дола гIулакх дара. Ард вай, дилла а цхьан моттиге ца вагIа, доавол дехьа наха йиш я, кхы мехкаш довза, яхаш хьехар ду «Немецки талгIе» яхача радиостанце.

Керттера терках тIабоххийт, кхетадеш да, малхбузехьарча бе болх боацарий материальни гIулакхаш дика хиларах нах тешабара. Укхаза пайда ийбу йоккха говзал эшаш йоацача манипуляцех. Сома цурси, ард вай, американски доллара, английски стерлингий фута, французски франка, малхбузенгермански марка хувцара курсаши механически вIаши нийс а еш, малхбузехьарча пропагандисташа дIаязъю ондда цифраш. Масала, США бе болх боацача саго юкъера лаьрхIача бетта эцача 150—300 долларах цу методах 110—120 сомага кхоачаш йола сумма ю.

Уж подсчеташ а йий, цига дагадоххийт СССР юкъера алапи 177,3 сом хилар. Амма манипуляторашa яйташ йола вывод, долчча бесса аьлча, боккъонца долаш долча хьалаца нийсъе йиш йолаш хилац.

ДIадолалургда вай, СССР бахача наьхен капиталистически мехкашкарча наьхен вахара хьал валютни курсаш механически вIаши нийсъяра кIийлен тIа дикагIен вогIа хIанад ха йиш ца хиларгара, хIана аьлча цар кIийле латт товарий услугай дунен халкъашта юкъерча маьхах. Цхьаккха моxк бац, чура маьхаш дунен халкъашта юкъерча маьхашта е кхыча социально-экономически системa мехкашкарча маьхаштa нийсса долаш.

Манипуляторашта «диццу» советски гражданий алапена тIаккхеташ дола потреблене общественни фондера доагIар. 1982 шера 128 миллиард сом хилар из, 1981 шера хинначул 5,8 процент дукхагIа. Цу фондера доагIар а льготаш а лаьрхIача 216 сомага кхоачаш хаккхy болилошен гIулакххошен юкъера лаьрхIача бетта нийду алапеш. Тlаккхеташ дар дуккхьал цо лаьрхIача а дукха да, амма советски оага вахарера цун лоархIам дика совгIа ба цун ахчан чулоацамал.

Хетаргахьа, цу тайпара хьал хинна хила дезаш да «Экономист» яхача английски респектабельни журнала дага хиннар, укх тайпара хIама ядеш: «Бахача наьха ахчан доходаш йоккхагIен зIамагIен хьаний хьокаш вIаши нийсъеш валютай хIанз йолаш йола хувцара курсаш ларде лувцар цIенхаштта гIалатаща дувзадена а да, вIалла маIан долаш а дац, дувцарен чухь лелаш дола геттара чIоагIа эшачен эггара дукхагIа хоатташ долчен товарий маьхаш сов эргаш дола мехкаш хилча. Цо харцахьа кхетадайт реальни доходаши вахара боараш хьан миштаб, хIаьта экономика йовзаш боацача е хошшехьа фальсификаци еча наха мара леладергдоацаш гIулакх а да».

Боккъонца уйла йича, деррига чулоацаш да из. ВIаши нийсдергда вай, масала, вай мехкарен ВIашагIкхийттача Штаташкарен квартирни маьхаш. Нагахьа санна советски бокхкхочун е гIулакххочун алапех цо 3—5 процент лоаце, американскичар алапе даьлагIча даькъал лоахагIа хилац из. Обобщенно хьанйцача укх тайпара латт нийлщи дош: Советски Союз — ца телхаеш чакхйоах советски гражданий чубаха моттигаш хилара, чубахача моттигий хьалаш цатаддаш тоадайтара йола болх: Америка ВIашагIкхийттача Штаташка — тIа-тIа лаккхуш доагIа чубахача моттигех тела маьхаш, нах чу а ца бахаш яьсса латташ квартираш Iалаьмате дукха йоллашехьа, пхе миллион саг ва чувзха цIа доацаш.

Иштта цецвоаккхаш да Советски Союза духьаларча Малхбузен пропагандистски кампанена юкъе цIаккха а моттиг корайоагIаргйоаца вахара кхьдола доакъош вIашийн нийсдича хьахулараш а. Ард вай, цхьаккха а тийша хIама дий теш советски дешархочун юкъарча образованега кхачара йолча тороих цун даьи наьнен материальни хьалех? Вайцига кхера аттестат хьаэцар хIара зIамигача сага духхьал бокъо хинна ца Iеш, цун дехар а да. ВIашагIкхийттача Штаташка, школьни образовани мах боацаш яле а, пхи миллион бер да вIалла школе а ца ухаш, хIаьта кхо миллион беро алхха пхе шера гаргга мара дийша дац.

Малаш ба уж ВIашагIкхийттача Штаташкара чубаха цIенош доацараши леррттIа ца дешаш бисараш? Уж а эггара бIаьхергIа болча капиталистически мехка 15 миллион сагах латта бе болх боацараш ба.

Царна деча медицински гIулакхаца диллача дукхьал катастрофически да американски бе болх боацарашнара хьал. Американски профсоюзий даннеех, бе болх боацарех ахаш гаргга бараш цу сахьате е «шоаш низагIа салаIа бахийта» цхьа бутт а балалехьа бовл медицински гIулакхашта телача пособех. «Бе болх боацаш висавий хьо? Цамогаш а хила хьаштдац— уж да американски профсоюзни газеташа деш дола хьехамаш. — Дарба дайтар геттара сов дола хIама а хиле дIаотт». Геттара сов дола хIама хул цунах администраце бюджетни диг кийттача «Медикэр» яхача программах гIо кхоачаш хиннача 29 миллион сагах латташ болча эсала торо йолча американхошта. Советски мехка латтача гIулакхаца нийсде дезаш а дац из.

Кхыча тайпара хила йиш йолаш а дац гIулакх деррига «рейганомика» леладеча мехка — 1981 шу чакхдоалаш кIезигйир 250 социальни программах йола социальни хьашташта лаьрхIа хинна расходаш. Къоастадаь аьлча, кIезигйир бе болх боацаш бисарайта гIонна лаьрхIа йола ассигнованеш, юкъе йоалаьй из гIо дара йола кхы а низкъалагIа йола правилаш. Из бахьан долаш, нагахьа санна 1973—1975 шерашка спад хиннача хана пособеш бе болх боацаш бисарех 75 проценто ийдаь дале, хIанз из цифра алхха 40 процент гаргга мара яц.

ХьатIадоагIача кхаь шера кхы а 13,3 миллиард доллар тIерадаккха дага я Рейгана администраци социальни расходашта. Пхе шера чухь кхы а кхоалагIа даакъа тIера даккха лерхIаш да социальни Iалашонна, медицински гIона, пачхьалкхен гIулакххой пенсешта йола пачхьалкхен расходаш. Цу тайпара «кхоаь» средствааш Пентагона бюджете дIачулу.

Къахьегамхой, эттара хьалха тIа-тIа дегIадоагIаш латтача бе болх боацарий эскара, экономически хьал чIоагIагIа толхадеш йола социальни расходаш кIезигъе лаьрхIа йола операци еш латт дерригача капиталистически дунен тIа — Англе, ФРГ, Бельге, Австре, Японе, Итале. Цхьадолча лоархIамех, дегIадаьхача капиталистически мехкашка ерригIа хIанзле кIезигъя е хьатIадоагIача финансови шера кIезигьергйола социальни расходаш 150 миллиард доллара боарамe хургья.

Малхбузехьарча «оазаша» бе болх боацаш бисарий вахар «ялсамалара» дар санна дола е кхы деце а геттара дика дола яхаш дувцарех хьаьца хIама дисац кхьметтел тIагIоллара анализ йича а. Цул совгIа. Шин социальни системерча къахьегамхой хьалаш вIаши нийсдеш, уйлаш объективни йолча малхбузехьарча социологаша еш йола выводаш дуккхьал харцъеш а «оазон» «талгIен» дувцараш.

«Малхбузен Европерча къоначо ноахала» хьалхашка йIаьхха хинна дуккха нах бе болх боацаш бисара перспектива латтача хана, политикашта духьала уйтт Малхбоален Европа мехкий тIахьехам, — йоах английски писатела Артур Сэмпсона.— Цу мехкий де боккъо а йолаш доккхал де йиш я Малхбузента йоацаш йола совле шоашка хиларах: тешшаме бе болх хилар. Нагахьа санна Малхбузен керда болхлой моттигаш хьае ниш ца хуле, цу хIама кхы а чIоагIагIа шийна тIаберзабергба шоай даймехна бе болх хиларга даха дог доацаш йолча къоначa ноахала терках».

Вл. КОСТРОВ.
Ю. НАЛИН.
(АПН).

СЕВАСТОПОЛА 200 ШУ ДУЗАШ

Льттан тІа сел дукха яц цу латтачара меттахьа йоаккхалургйоацачи Іаьржача форда йистерча бастионаша пийсъяла могаргдола городаш. Из юллача хӀна цунах тиллавИ Севастополь аьнна цІи, греческа метталара даьккхача из да сийлахь-йоаккха яр, сий де доагІаш яр, яхилга. Тахан цу цІера юхе латта боккъо а йолаш латт «легендарни», «турпала город» яха дешаш. Севастопола байраха тІа — ЦІеча Байраккха орден, Ленина орден. Городо а цига бахача наха а вай историна юкъейнхьай даим лхаргйола деналех чІоагІалеи оагІош.

Севастополерча хІара нахеро дагадоккхйт халкъа сийлахьа тІемеи революционни традицеш, цига бахача наьха вІалла довргдоацача деналех къахьегамех гІулакхаш, йохаьи йоагаьи дІаьккхачара шоаза юхадийнъенна хьалъатта город.

Город хьалъяьй эрсий моряки кулгаша, хІаьта цун ерригa биографи дІахадa йиш йоацаш юкъаенна я Іаьржача форда флота турпалча историца, цІи хеза болча флотоводций — Ф. Ф. Ушакова, В. А. Корнилова, П. С. Нахимова цІерашца.

Эрсий халкъа кхоачалургбоаца низ къаьгга хьахьокхаш йола хІама санна историна юкъедехад 1853—1856 шерашна Ӏарамски тІом болча хана Севастополь лораяьрий денале гІулакх.

Сий долашагІа ярех моттиг дІалоац Севастопола Сийлахь-боккхачa Даймехка тІема шерашка советски халкъа карагІдаьнначa деналеча гІулакхий историна юкъе. 8 бутт совгІа болча хана лаьттай 1941 — 1942 шерашка Севастопола турпала оборона. Дицлургдоацача 1944 шера майски деношка фашистски моастагІех город мукъайоаккхаш советски тІемахоша гойта денал, къонахчал — вай Даьхен исторе къахьегаьа ярех цхьа оагІув. Сапун-лоам тІара доккха Сийлен памятника «1944 шера 7 мае Сапун-лоам баккха чухьелхар» яха диорамен советски тІемахой денале гІулакх дицлургдоацаш хьалъяь я.

Іовкъара юкъера юхалъалдоагІачa тахахара Севастополь баьццара пирманин сомий бешамаши йола кІайча кхерех хьалъяь город я.

Город-къахьегамхо йола Севастополь 1982 шера Ерригсоюзни социалистически лехь итогех КПСС ЦК, СССР Министраш Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦІе байракх еина я.

СУРТАШ ТІА: 1. Севастопола обороне а из нугьа йоаккхача а даакъа доацаш хинна І-ча ранга капитан, Советски Союза Турпал Асаф Кутдусович Абдрахманов (юкъе латтар) «Решительный» яхача тІехдика ха деча кема морски группана дІаьалла.

2. Севастопола форда йистe.

А. ОБУХОВСКЕИ,
В. РЕПИКЕИ сурташ.
ТАСС фотохроника.

МАШАРА ТІЕХЬА ЛОАТТАБУ КЪОВСАМ

Даим адамаша машарга тувсаш дола са, цІаккха а чура ца йоалаш пир вера чу латта тІом а герз а доацаш долча маьрша вахара хьагьехьара уйлаш яІоарга, ца тешa йиш йоацаш хьакьехкий Сийлахь-боккха Октябрь котбаьннача хьалхарча деношка тІаийцача машарах долча ленински декрето.

Сийлахь - боккха Даймехка тІом лаьттача шерашка адамлен исторе чухьа цхьаьна а мехка тІа ца этта хало лайнача советски халкъои социалистически содружестваш чудоагІача кхыча халкъашен де мел дезар ду машар ца бохийтара, нерда, тІом ца хьайтара. Дукхьал цу шерашка, империалисташ халкъаш кхы а унзарагІа, дуне хІаланидергдолча термоядерни тІема цІера юкъе чукховса гІийртача хана, тІема духьалара къовсам теттара ирбенича хьалашка хьахул машара тІехьарча къовсамхой дерригача дунен болам.

Ше хьахиначa хьалхарча деношка болалу машара тІехьабарий болам шийн сийлен декхараш кхоачашде: конгрессе хьаьжча ДІахарча комитето дІадийхар, къоастадаь аьлча, правительствашкара герзаши герзаш царa низаши кІезигдара гІулакх дІадоладар, атомни герз дехар. 1950 шера Дерригача дунен Машара Совето дерригача мехкий парламенташка кхайкарaл дир машар лорабарах дола шийн тІеххьар дІадехаш.

Машара тІехьабарий документаш тІа белгалдаь дола цар дІадехараш, масала, 300 миллион сагo култаш ядаьча цІи хезача атомни бомба ехнарех болча тІахьехамо дІадехараш, юкъедахад дунехача дунен халкъашта юкъерча йоаккхийча антанте.

Машар безача хила дунен болама цунах хьалъоастаде йиш йоаца даакъа да советски машар хьалловцарий болам. Эггара хьалхара ерригсоюзни машара конференци хилар 1949 шера август бетта Москве.

Машар лорабара йолча советски комитета (СКЗМ), хІаьта иштта цун моттигерча 120 комитета — республикански, край, областий, городий, — советски машара Фонда балха юкъе даакъа лоац, долчча бесса аьлча, тІема шерашка Іалальмате йоккхий хелонаш дайнача берригача советски наха.

Ше хІара денна бу болх машар лорабара, халкъашта юкъе цхьаьне уйлаш шолагІчо яхетаеш дола хьал оттадара, царна юкъера доттагІалли тешами, чІоагІбара тІаберзабоьб машар лорабара йолча Советски комитето.

Машар бахьане лоаттабеча къовсама сий долча гІулакха юкъе хьинаре даакъа лаьцад советски Іилмани культурни дукхача цІи хезача деятелаша, берригача мехка а боезаш болча хьалха латтача болхлоша, юрта боахама къахьегамхоша. Вай мехкарча машара тІехьабарий болам дІаболабаьрашта юкъе хинаьб гІорбаьнна бола советски писателаш — А. Фадеев, А. Корнейчук, В. Василевская, М. Шолохов, композитораш — Д. Шостакович, Т. Хренников, Іилмани академикаш — С. Вавилов, П. Федосеев, кхыбараш.

Советски машара тІехьабарий болама берригача балха йоаза финансировани ю советски гражданаи шоай лоІаме Советски машара фонде хьачутелача ахчай чотах. Фонде взносаш еш болча мехка духь-духьа минІиигашкарча дукхача наха ядду кьхатташ дог тохадолийташ а советски наьха цІенна уйлаш, Даьхенцара безам хьагойташ дола документаш да.

Берригa советски нах а санна, шоай ерригача уйлашца, гІулакхашца машар чІоагІбе гІертaш ба Нохч-ГІалгІайчен къахьегамхой а. Солидарноста кІиранаш беттаьш, къахьегамхой митингаши собранеш, цу деношка даьхка ахча машара фонда дІачудахара йола къахьегама субботникаши воскресникаши, къовсам лоаттабеш болча доттагІашта гІо дара йолча фонде дІачутела ахчаш — уж дерригa гІулакхаш вай халкъах йоала пролетарски интернационализми советски аьхка дегай цІенали хьахьокхаш дола хІама да.

Вай республике бахача наха чІоагІа хьашт да машар. Машар эш царна, вай мехкарча кхыча халкъашта а санна, материальни производство шеръяра, вай городаш юрташ кхы а тоалра, вай культура лакъяра.

Шоай низ ца кхобеш къахьет вай республика къахьегамхоша дерригача дунен машара бІоагІа болча Советски Даьхен низ собанкхара. КПСС XXVI съездо тІаййцача 80-ча шерашта йолча машара Программана церра пропаганда яра а из наха дІайоевзийтара а тІадерзадаь дукха балхаш ду 1961 шера хьаьча Республикански машар лорабара комитетом 1968 шера вІашагІъелача Советски машара фонда йоалъостала йолча комиссеи. «Знание» яхача обществаца, профсоюзашца, комсомолаца, тІема ветераний советаца цхьана партийни организацей гІоица хаддаза болх бу машар лорабара комитето машар чІоагІбера лоаттабеча къовсама дикка йоккхий материальни средстваш эшаш хиларах наьх дІакхетабеш.

Чакхдьннача шера 7413 лекцини доклада йийшaй «Знание» яхача общества лекторашa машар чІоагІбера темах.

Толаме чакхдаьлар «Разрядием машарa вІашагІкхоастаде йиш йолаш дац» яхача темах даь цаІ дола политди, «Машара тІехьа, ядерни кхерама духьала» яхача гІулакхий кІира. 1982 шера 4346 гражданий моттиг, собрани, сход хиннай республике. Цига даакъа лаьцад 155000 совгІча саго, цар цхьаьне санна массане а хьаллаьцар ядерни герз хьалхагІа дІа ца токара хьакъехьара СССР инициатива.

ГІулакхий кІира чакхдолаш города юкъара митинг хилар. Укх бетта (июне) хилар Сийлахь - боккхача Даймехка тІем тІа байнарий истийн нoаной слет. Цига даакъа лаьцар Грозне гарнизона тІемахоша, дешархоша. Слета доакъашхоша сий доаш гІулакх маьрхІар лаьрамски палестински халкъашта духьала Израила делаеча агрессех. Слет кийчйир КЗМ, облвоенкомато, тІема ветераний советo, зиларий ЦІено, кхычар.

1982 шера октябрь бетта чакхдаьлар мехка ВІашагІкхийттача Къамий Организацен Дерригача Дунен Машара Советем решенеех вІашагІделла хинна гера дІадаккхара хетадаьча гІулакхий кІира. Вай республике ерригa районаш чулаьцар цу гІулакхо. Даакъа лоацаш хилар цига 160 эзар саг. Советски машара тІехьарча болама Генеральни ассамблея XXXVII сессега дахча кхайкарала кІал кулгаш яздир республика 65 эзар къахьегамхочо. Къаьстта дика чакхдаьлар кІира Ленински, Заводски, Старопромысловски, Наурски, Шелковски, Грозненски районашка. Иштта балхаш дир бахьан долаш 363 эзар сом гаргга ахча дІачуделар Нохч-ГІалгІай АССР дахача шера Машара фонде.

Шоаш патриотически уйлаш лакха йолаш а интернациональни денлар дика кхетадеш а хилар хьагойтад мехкдаьттахоша. Грозненски технологически транспорта управлене тІахьехарагІа 1982 шера августи сентябри беттaшка къахьегама вахте лаьттай «Грознефть» объединенена чуйоагІа 20 совгІа коллектив. Цхьан дийнахьа баьча балхах шоашта доагІар Машара фонде дІачудениад цар массане а. Оидда ахчаш кхьчар «Малгобекнефть» НГДУ, Малгобекски буруй деттачa управленегара, кхычаргара. «Грознефть» яхача объединенена чуйоагІача 22 къахьегама коллективагара дахача шера кхьчар дерригa 40397 сом да.

Э. Новрузова кулгалдеча хьалха латтача бригада инициативагІа тасеш лехкараша чакхъльккхар «Машара рейс». Цар машинаш тІа йоахкир: «Тахан машара рейс еш ва со» аьнна тІа а яздаь йола табличкаш. Цу дийнахьа баьча балхах шоферашта доагІаш хиннар дерригa а Машара фонде дІачуделар.

Машара фонде шоай лоІамагІа взносаш еш бараш, машар бахьан къовсам лоаттабеш. КПСС XXVI съездо тІаийца машара Программа дег тІара ядалловцаш бараш карелаьцар доккха патриотически гІулакх да. Цунна тешал ду дукха ха йоацаш Гудермесерча педучилище кхаьча письмо: «Деза новкъостий! — аьнна ду тІа, — Советски машара фонда правлене хьакхаьтай оаш шоай лоІаме яь взнос, хІаьта цо чІоагІа беркал а оал... Шоай лоІаме оаш лаьча взносах пайда ацаргба машари халкъашта юкъера доттагІали чІоагІдеш».

Тхона лов цун коллективо дика дешар, цо увакІенея ираз долаш хилар.

Шун сий деш вола, правлене председатель А. Карпов».

З. ДЖАМБУЛАТОВА,
НГІАССР машар лорабара комитета председатела заместитель.

КАГИЙЧА НАЬХЕИ МЕХКАРИЙИ ТЕРКАМГА!

№ 11 йолча Грозненски юкъерча городской профессионально-технически училище деша хьех ю укх тайпара говзалаш Іомае:

Штукатур-облицовщик-плиточник — 8—10 класс образовани йола мехкарий.

Облицовщик-плиточник-мозаичник — 8—10 класс образовани йола мехкарий.

Декоратор-оформитель (рекламно - оформительни маляриин балхаш) — 8 класс образовани яраш. Дешара ха 3 шу.

Юрта гІишлош ю мастер — 8—10 класс образовани йола кагий нахи мехкарийи.

Санитарно - технически устройствашта монтаж и монтажник, газосварщик — 8—10 класс образовани йола кагий нах.

Столяр-паркетчик (гІишлошъеча) — 8—10 класс образовани йола кагий нах.

Каменщик—10 класс образовани яраш (кагий нах). Дешара ха 6 бутт.

10 класс образовани а йолаш училище деша дІайийцарашта 70 сом стипенди тел. 8 класс образовани а йолаш дешаш бола дешардой пачхахьалкхено биэза Іалашбеш ба. ТІехдика дешаш училище чакхъьыкха бола дешархой лакхерчен юкъерчен дешара заведенешка дІахо деша хьежабу.

Мел эшарашта общежите чуІе моттиг лу.

Училище кийчбу СССР Минпромстроя предприятешта эша специалисташ.

Училище деша дІаэц 15 шерагаре 30 шерага кхаччалца ха йола кагий нахи мехкарийя.

8 класс образовани йолчар дешара ха 3 шу, 10 класс йолчар — 10 бутт.

Деша дІаотташ хьачудала деза документаш ераш да:

Заявлени, вахача моттигера справка, медицински справка (форма 286), образовани хьакъехьара документ, дешаш е болх беш волча моттигера характеристика, 6 фотокарточка (3х4 см. боарам болаш).

Документаш хьачуэц хІара денна 8 сахьат даьлча денз 17 сахьат даллалца.

Училища адрес: гор. Грозний, Старопромысловски район, Катаяма цІерагІа керда поселок, Шефски улица, № 23.

Автобусаш №№ 4, 32, 6-а, 6, троллейбус № 2 — — Центральни рынкера денз «Почта» яхача ук соцача кхаччалца.

Автобус № 11 — Центральни рынкера «7-гІа Лини» яхача из соцача кхаччалца.

ТЕЛЕВИДЕНИ

14 ИЮНЬ
II ПРОГРАММА

18.30 — «Сийлахь - боккха Даьхен тІом». Фильм 16-гІа. «Польша мухьальнехьа».

17.40 — «Дунен халкъашта дикъоди обзорни» (гІалгІай меттала).

17.55 — Киножурнал.

18.00 — «Хьалтьа тІехьенашка экранэ».

18.30 — «Нохч-ГІалгІайче гІеллы».

18.50 — Къахьегамга хьежама ду сий а. Нохч-ГІалгІай гІишлон управлене номер 7 йолча СМУ коллектива (гІалгІай меттала).

19.20 — «ГІашко Махьмуд». Х. Нурадиловн цІерагІча Нохч-ГІалгІай Пачхьалкхен драматически театра спектакль (гІалгІай меттала). Перерыве — «Вийса деншахьа хийла шун, бераш!».

15 ИЮНЬ
II ПРОГРАММА

16.00 — Советски Союзе гІолла. Кинопрограмма.

17.00 — «Домашко» (гІалгІай меттала).

17.30 — «Ламаш даттагІаш клубе».

18.00 — «Нохч-ГІалгІайче гІеллы».

18.20 — Л. Яшин. «Безамах йола легенда». Грозненски телестуди телевизионни спектакля премьера.

РАДИО

14 ИЮНЬ

7.30 — «Юртара Іуйренаш» (эрсий меттала).

8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.

8.23 — «Сердало» газета обзор.

8.30 — Передачий программа (нохчий меттала).

8.53 — Передачий программа (гІалгІай меттала).

8.30 — «Халкъий - эшарий музыка». Таджикистана музыкаш (гІалгІай меттала).

9.15 — «Бригадни подряди къахьегама дисциплинни». Корреспонденци (нохчий меттала).

9.30 — «Къона замано» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).

10.00 — Передачий программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).

10.01 — «Автоинспектора бюллетень» (эрсий меттала).

10.16 — Юрта бахама хьалхаттараш. Концерт (гІалгІай меттала).

18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).

18.30 — Хоамаш.

УКВ

18.00 — Д. Угрюмов. «Хьехача квартира чу бетта гургал». Радиокомпозици.

19.28 — Малеш дІахал Дудаев Зелимхан. Концерт.

20.12 — Иллашча Ш. Эдисултанов.

20.20 — З. Чергизбиев. Нохч-ГІалгІай таьпан бола фантази.

15 ИЮНЬ

7.20 — Передачий программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).

7.25 — «Механизатор - хьекхача». Радиочерди (нохчий меттала).

8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.

8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.

8.30 — Передачий программа (нохчий меттала).

8.53 — Передачий программа (гІалгІай меттала).

9.30 — «Зама» яхача вокально-инструментальни ансамбля концерт (нохчий меттала).

11.45 — «Халкъа зама дола тоолараш тІехдина хинийта» (гІалгІай меттала).

11.30 — «Хьона, Даьла, сатечун дог» (гІалгІай меттала).

15.15 — «Вайт тайначa довзаде» яха радиожурнал (эрсий меттала).

15.35 — Социалистически хьуа дневник (эрсий меттала).

16.00 — Передачий программа. Хоттамах бола хоам (эрсий меттала).

16.01 — Дунен халкъашта юкъера обзорни (гІалгІай меттала).

16.15 — «Вахара хьисап — советски» (эрсий меттала).

16.35 — Комсаш лелаечун радио ди (эрсий меттала).

16.45 — «Хьун аптека». Лере хьехамаш (эрсий меттала).

18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).

18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).

18.30 — Хоамаш.

УКВ

19.00 — В. Гаршин. «Художники». Радиопостановка.

19.05 — Н. Разника стихаш дагьа малаш.

19.30 — «Моцагіатта со иштта хилар». А. Ведзижева дуцар (гІалгІай меттала).

19.57 — Нохч-гІалгІай музыка концерт.

Тха филологически...

Нохч - ГІалгІай пачхахьалкхен университет кхоьна я. Шийн итт шу совгІа ца мара еце в, бакъда, цун шийн дика традицеш хьахиний. Ше хьахилча денз цо кийчбаьб республика юрташкарча школашка къахьегаш бола бІаьш хьехархой. Цул совгІа, университета выпускникаш къахьегаш ба тайп-тайпарча культура - сердалон учреждeнешка: телевидене, радио, республикански а районни а газеташка, издательствашка.

Университета я бархІ факультет, царна юкъе а къаьнагІчарех я очни а заочни а отделенешка ши эзар совгІа волча студента деша торо луш йола филологически факультет. Цо кийчбу шин профилах бола специалисташ: эрсий мотти литературси эрсийн наьнен метташи литератураши хьехаш бола хьехархой. Факультете децачар торо я эрсий а наьна а меттай говзаш йовза, сийлахьча Пушкина, Лермонтова, Толстоя, Чехова, советски эрсий а къамий а яздархой Шолохова, Леонова, Айтматова, Гамзатова, Яндиева, Мамакаева, Ахматовай, Ведзижева произведенеш Іомае.

Специализаце дисциплинех студента харжа, Іомае, тахка йиш я дукхагІа шийн терпам тІеоза литератураца, меттаца, педагогикаца, психологеца юзаенна проблема.

Лакхара квалификаци йола хьехархой кийчбара лоархІаме дехкар кхоачашде дагахьа факультете хІара шера чакхйоах студентий Іилман конференцеш, дикагІйола докладаш яхьийта могаш регионални а Ерригсоюзни а Іилман конференцешка. Кхы цхьаькха специальность карерзаe ловш болчарна болх беш я общественни профессей факультет. Цига Іомае йиш я лектора, музыканта, иллиа лархочун, фотографа говзалаш. Общественни профессей факультето хургвола хьехархо кийчбу общественни балхага.

Филологически факультет — из я барт бола интернациональни коллектив. Цун юкъе болх , беш ба йоккха опыт йола а иштта тха факультет чакхъьнккхи, кандидатски диссертацешта зашита яь а бола хьехархой. Масала, царех ба: профессораш И. Г. Арсаханов, И. Ю. Алироев, доценташ: Р. А. Орлова, Н. Л. Маликова, В. Д. Тимаев, И. А. Дахкильгов, З. Х. Хамидова, Л. Д. Мальсагова, А. С. Куриев, Р. И. Ахриева, кхыбараш.

Дешара процесс дика дІахьара болх беш я лабораторeш, дешара кабинеташ, библиотека, дешара зал.

Сакъердаме да студентий вахар. Республикан гаьнна арахьа довзаш да хІара шера вай мехкарча тайп-тайпарча объекташка болх беш хулача гІишлошъяра студенчески отрядий дика гІуланхаш, республике йовзаш, езаенна я художественни самодеятельность.

ХІара шера вай республикерча совхозашта, колхозашта хьувкъаш чуаца гІо а деш, мехка Кхачаи программа кхоачашъеча шоай даакъа юкъехьу хургболча хьехархоша.

Факультета дика гІулакхаш дийца варгваш, уж бІаргаго а довза а деза. Цудухьа ях оаха: дувла тхо долча деша, шуга хьежаш да сакъердаме вахар!

Ф. ОЗДОЕВА.
Л. Н. Толстоя цІерагІча Нохч - ГІалгІай пачхахьалкхен университета доцент, республика Іилман заслуженни деятель.

ГРОЗНЕРЧА ЭКРАНАШ ТІА

«КАРАКУМАШ, ІИЙНЕ 45»

Промыслови газови боахам хьалбеш боахкача гІишлонхошта хетадь да «Каракумаш, Іийне 45» яха туркменски кинематографисташа даьккха фильм. Советски наьха зоддийча моральни оамалех дувц цо.

ВІаьшерехашка дeнз яха «денна» лаьтта оалаш яр Каракумаш. Наг - нагахьа яьа лохкар цига доавад, кхыдолча хІаман пайдана йоацаш яр из йоккха, хий доацаш улла пана аре, бацар цхьанкха никъ. Юххера в геологашта цу гІумарашта кІал корайир газ, ургІа, яйр буровой вышка. Иштта, цу бирсача ара хьабаьхкар гІишлойхой. [illegible]

ма режиссера Х. Нарлиева. Ролаш ловзаеш ба артисташ Аймедова Май, Медведев Виталий, Драпеко Елена, Гелеков Овез, Давлетов Ата, Лавров Кирилл, Савкин Иван, кхыбараш.

«БЕЗАМАХ ЙОЛА ГІАЙГІАНЕ ПОВЕСТЬ»

Из фильм а туркменски кинематографисташа даьккхад. «Нийса къг» яхача Кожи Владимира повеста мотивах романтически драма хьасане сценари яьзьар ва Митько Евгений. [illegible]

хьерчар из. Цунах дика кхет вай байски йоІ езеннача горрабаьречун Нурале гІайгІане кхел вайна дукхагІа а дикагІа а мел йовз. ІІамсага торо яр шийн вошас а дас а санна кхы. дола вахар Іодилла. Бакъда, йийнйцен Дик-Алиу яхача тІавагІача дицен болча безамо Даьхенах воаких из: Советски Іаьдал ца дезаш волча йокабайца, цун Іу волаш дозол дехьа дІавода из. Цунна кхьена дІавода цуп кхы шин воша а. Цига тайп - тайпара нийсъенна вежарий кхел вайна йовзийт фильмо...

«ТІАЬЛ ДЕХЬА»

Из фильм оттадаьд мексикански киноделтелаша. Цу тІа дувц Америка ВІашагІкхийттача Штаташка бахача мексиканцех.

Габриэль Хуана роль ловзаю фильма керттерча турпал Альберто Калифорнийски университете деша отт. [illegible]

В. КОВАЛЕВА.

ФУТБОЛ

ШОЗЗА ЛАЙЗАЧА—КХО ОЧКО

ДІадахача кхьрачен шоаттен деношка «Тереко» цІагІа дІадихьар аргІанара — ворхІагІчен бархІагІчен турий ловзараш.

Ялх тур чакхльначул тІехьагІа ялх очко а йолаш ялхлагІча моттиге яр «Терек». ХІаьта лидераш бола Орджоникидзерча «Спартака», Махачкалерча «Динамо», Пятигорскерча «Машука», Элистерча «Урала» массане а цхьатарра ийсийс очко мара яцар. Цудухьа «Терек» цІагІа ловзаш хиларца вай болельщикаш Іалальмате чІоагІа са тувсаш бар цу шинкхе а ловзаре из котьлар. Массанена ца кхуй а, лидераш йолча цхьайолча командашта из тІехьккера дог а доахаш.

Ловзара тІеххьара итт минут йисалца хьаьший коанаІарашта грозненцаш тІагІерте а, Іаяла сакъердаме доацаш дІадахар вІашагІкхетар. Бакъда, цул тІехьагІа шийн эттара дикагІа йола оамал гайтар «Тереко». Вокъалдар аьлча, уж итт минут-м вай футболиста Резенов Камила хилар. Кхаь минута шин бургац «Торпедо» наІаранка чу а тохаш тІеххьара тІадам оттабир Камила цу ловзаре.

Цу тура, хьалхагІа оаха хоам ма барра, счет 3:1 йолаш котало яьккхар «Терека».

Массаза а хьаьший наІарашта тІагІерташ дІадоладир «Тереко» Волжскерча «Торпедоца» хинна из ловзар. 27 минут йоаллаш хьашашта бургац, чутехар вай футболиста Ласько Геннаде. [illegible]

Шоатта дийнахьа «Тереко» тІаьйцар Саратоверa «Сокол». Вайцига кхехьа Орджоникидзерча «Спартаца» цуна хинна вІашагІкхетар чакхдьнадар счет 4:0 йолаш «Сокол» яшa а эшаш. Цудухьа Грозне из ца яла дага бар саратовцаш. ВІашагІкхетар дІадоладеннача йиъагІча минуте цар [illegible]

Бакъда, саратовцашца ловза хала дале а, из ялa дагабалар грозненцаш. СалеІа юхабаьхкача говзагІа а дикагІа а ловзабаьлар уж.

Массехи футболист хилар вай тренераша. Из бахьан долаш хувцаделар ловзара сурт а, баьлар аьттув. Хьаьший вратарь шозза — Садаев Іумарен Белопойкин Юрен — чутеха бургаш араяха езаш хилар сетта чура. Бакъда, вІашагІкхетара тІеххьарча минуте хьаьшаша вай ноанаІарашка цхьаькха бургаш чу а тохаш счет нийсйир. 2:2— иштта чакхдаьлар из ловзар.

Иштта цІагІа хиннача шин ловзаре «Тереко» кхо очко яьккхар. ХІанз цун 9 очко я. АргІанара шиъ шин ловзар «Тереко» хьоашагІа яха дІахьорга — 18 июне из ловзаш хургья «Атоммашаца», — 21 июне — Элисте, моттигерча «Ураланаца». «Терека» уж ловзараш атта хургдоацар [illegible]

А. БЕК.

Редактора заместитель
М. М. ХАМХОЕВ.

Хоттам

Тахан республике гІолаеи Грозне хувцалуш мордаш а йолаш, къулбехьара районашка цхьайолча моттигашка догІа а делхаш, тайп-тайпарча маьлхбехьара секунде 5—10 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 24—29, Грозне 26—28 градус йохал йолаш хилен тарлу.

Кхоана моршаш а йолаш, цхьайолча моттигашка догІа а делхаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3—7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 10—15, дийнахьа къулбехьара районашка — 19—24, къулбаседерча районашка — 22—27 градус йоахал йолаш хилен тарлу.

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Малиновски, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместителa — 2-85-07; бехктахкача секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностех транспортех — 2-85-01; юрта бахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кипсаш — 2-58-87; корректораш — 2-89-68.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Малиновского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-85-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-58-87; корректорская — 2-89-68.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен денош.

СФ02225. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Малиновски, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Малиновского, 92. Заказ № 3079.